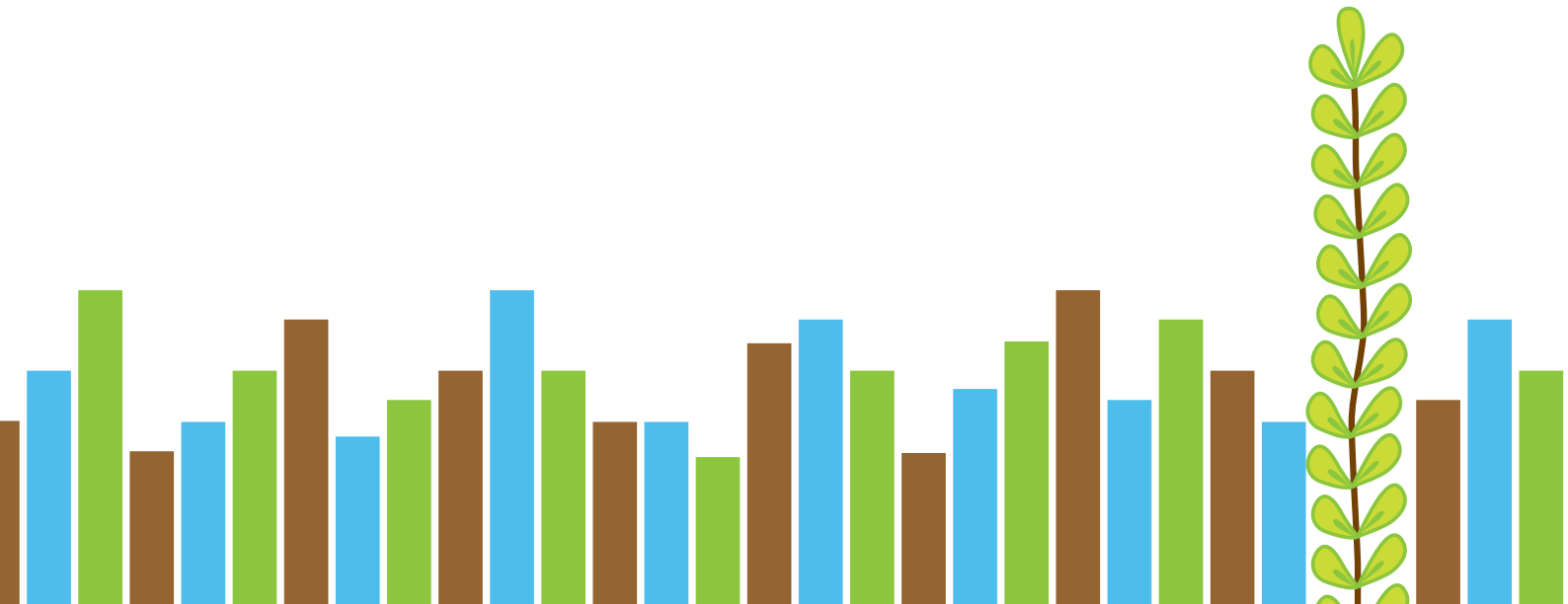

Hur påverkar nivå på miljö- ersättningar viljan att söka?

Utvärdering av ersättningsnivåns
betydelse för sökande i
landsbygdsprogrammet

Frida Edström, Jordbruksverket

Varför görs denna utvärdering?

Denna rapport är en del av utvärderingen av landsbygdsprogrammet.

Vad är det som avgör om lantbrukare söker, eller inte söker, de miljöersättningar som erbjuds via landsbygdsprogrammet? En av flera faktorer är sannolikt storleken på den ersättning som erbjuds och hur stor den är i relation till den enskilde lantbrukarens kostnader. Denna rapport syftar bland annat till att belysa hur viktig just nivån på ersättningen är för olika åtgärder i landsbygdsprogrammet. Nivån på ersättningarna begränsas av fastställda kostnadskalkyler, vilket syftar till att undvika att mer än nödvändigt av gemensamma skattemedel betalas ut för miljö-tjänster som hade kunnat göras för en lägre ersättning. De faktiska ersättningsnivåerna i programmet ligger dock, med mer eller mindre bred marginal, under de tak som kalkylnivån sätter. Det betyder att det finns ett utrymme att höja ersättningarna, och därmed är det intressant att undersöka hur viktig just ersättningsnivån är för anslutningen till miljöåtgärderna. Många faktorer bör beaktas i en fortsatt diskussion om ersättningsnivåer. Det är också viktigt att belysa exempelvis hur kostnadskalkylerna görs, om ersättningar bör differentieras och om de bör vara resultat- och/eller värdebaserade. Denna rapport syftar inte till att besvara alla dessa frågor, men den utgör ett viktigt bidrag genom att belysa ett par viktiga och centrala aspekter.

Utvärderingssektariatet vid Jordbruksverket ansvarar för att de svenska EU-programmen där Jordbruksverket är förvaltande myndighet blir utvärderade. Det innebär att utvärderingssektariatet beställer och genomför utvärderingar av landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt programmet för lokalt ledd utveckling inom regional- och socialfonden. Programmen utvärderas dels var för sig men också tillsammans. Utvärderingarna görs i relation till program mål och de övergripande EU 2020-målen. Utvärderingarna genomförs av oberoende aktörer, som inte är inblandade i programgenomförandet. Ibland är det interna utredare, från Jordbruksverket, och ibland är det externa genomförare, exempelvis forskare eller konsulter. Vi tar hjälp av forskare för att kvalitetsgranska rapporterna innan de publiceras. I slutet av rapporterna finns ett utlåtande från granskarna. Rapporterna publiceras i en särskild rapportserie och rapportförfattarna är ansvariga för slutsatserna. Slutsatserna utgör inte Jordbruksverkets officiella ståndpunkt.

/ Utvärderingssektariatet vid Jordbruksverket

Utvärderare

Frida Edström är samhällsvetare och miljövetare med inriktning på miljöekonomi. Hon jobbar med utredningar och projekt inom miljö och klimat på Jordbruksverket.

Sammanfattning

Denna rapport granskar ersättningsnivåer för ersättningar inom landsbygdsprogrammet. De ersättningar som ingår i studien är miljöersättningar samt ersättningar för ekologisk produktion. För att få kännedom hur viktig ersättningsnivån är i relation till andra faktorer vid beslut om anslutning har lantbrukare intervjuas. Undersökningen omfattar svar från 431 lantbruksföretagare.

Många lantbrukare kan inte svara på varför de inte sökt vissa ersättningar

En stor andel av de lantbrukare som inte har respektive ersättning har svarat att de inte vet om ersättningsnivån haft stor betydelse för beslutet att inte söka ersättning. Detta kan såklart bero på flera saker men möjligen kan ointresse och/eller okunskap för ersättningar ha stor inverkan på varför man inte söker ersättningar. Det är därmed viktigt att fundera över möjligheterna att öka kunskapen och intresset för de ersättningar där man vill öka anslutningen. Informations- och rådgivningsinsatser kombinerat med ökade ersättningar kan till synes vara effektivare än att enbart justera ersättningen.

Mellan var femte och var tionde lantbrukare anger att de inte söker ersättningar på grund av att ersättningsnivån är för låg

Bland de som inte har någon av de valda ersättningarna år 2018 har mellan 15 och 34 procent, beroende på ersättning, svarat att ersättningsnivån haft ganska stor eller mycket stor betydelse på beslutet att inte söka ersättning. Mellan 12 och 23 procent, beroende på ersättningen, har svarat att inget annat än ersättningsnivån har haft större betydelse för beslutet att inte söka ersättningen.

Det kan finnas skäl att höja ersättningsnivåerna för vissa ersättningar

Enligt EU:s regelverk ska alla ersättningar vara baserade på merkostnader, det vill säga, de kostnader som uppstår då stödmottagaren vidtar en åtgärd. Jordbruksverket tar därför fram kostnadskalkyler som beslutsunderlag för ersättningsnivåer inom landsbygdsprogrammet. Detta för att fastställa vad som är den maximala ersättningen enligt kalkyl. Det finns stora skillnader i hur stor grad de beslutade ersättningsnivåerna sedan överensstämmer med den beräknade maximala ersättningen enligt kalkyl. Om man önskar öka anslutningsnivån kan det finnas skäl att höja ersättningsnivå för de ersättningar där ersättningsnivån är lägre än den maximala ersättningsnivån enligt kalkyl ger utrymme för.

Enkäten visar dock också på att lantbrukare som har sökt ersättning generellt anser att ersättningsnivån är viktigt för beslutet att söka. Detta tyder på att lantbrukare, som förväntat, har olika uppfattningar om hur stor ersättningsnivån bör vara för att det ska anses lönsamt att söka en ersättning. Det innebär ju samtidigt att en ökad ersättningsnivå leder till ökad dödvikt för ersättningen vilket leder till slutsatsen att det skulle vara önskvärt att kunna införa mer flexibla ersättningar än i nuläget.

Summary

This report examines compensation levels for Agri-environmental payments within the Swedish rural development program. In order to find out how significant the level of compensation is, in relation to other factors, when deciding on joining an Agri-environmental payment scheme, a survey was conducted. The survey includes responses from 431 agricultural entrepreneurs.

Many farmers cannot answer why they did not apply for certain allowances

A large proportion of the farmers who are not included in an Agri-environmental payment scheme have replied that they do not know whether the level of compensation has been of great importance for the decision not to apply for compensation. While this can be due to several aspects, it is possible that interest and/or ignorance of the Agri-environmental payment scheme in question can have a major impact on why the farmers are not applying for the payment. In order to increase the number of farmers who wants to apply to an Agri-environmental payment it is therefore important to consider increasing the knowledge and interest in the payment. Information and advice combined with increased compensation is probably more effective than simply adjusting the level of compensation.

Between every fifth and every tenth farmer states that they are not seeking compensation because the level of compensation is too low

Among those farmers who have not applied to any of the chosen Agri-environmental, payments in 2018, between 15 and 34 per cent, depending on the Agri-environmental payment, have responded that the level of compensation had a rather large or very significant impact on the decision not to apply for the Agri-environmental payment. Between 12 and 23 per cent have replied that nothing but the level of compensation has been more important for the decision not to apply for the Agri-environmental payment.

There may be reasons to raise the compensation levels for certain remuneration

According to EU-regulations, all Agri-environmental payments must be based on additional costs, that is, the costs that arise when the beneficiary implement a measure according to the Agri-environmental payment scheme. The Swedish Board of Agriculture therefore calculate cost estimates as a basis for deciding compensation levels within the rural program. The calculations are meant to determine the maximum level of compensation. There are, however, significant differences as to how much of the decided compensation levels that correspond to the calculated maximum compensations. If one would wish to increase the number of farmers that apply to the Agri-environmental payments, the survey

show that there is motive to increase the level of compensation for the Agri-environmental payments where the level of compensation is far less than the calculated maximum level of compensation.

However, the survey also shows that farmers who have applied for the Agri-environmental payments generally believe that the level of compensation is important for the decision to apply. As expected, this suggests that farmers have different assessments on how high the compensation level should be in order for it to be profitable to apply to a payment scheme. An increase of the level of compensation will therefore mean that farmers that were already satisfied with the compensation level will also receive higher compensations, which could be considered superfluous. This leads to the conclusion that it would be desirable to be able to introduce more flexible payments than at present.

Innehåll

1	Inledning	9
1.1	Syfte	10
1.2	Avgränsning	11
1.3	Metod	11
2	Ersättningsnivåer och maximal ersättning enligt kalkyl	14
2.1	Fastställande av maximal ersättningsnivå enligt kalkyl och ersättningsnivåer	14
2.2	Ersättningsnivåer och maximal ersättning enligt kalkyl för landsbygdsprogrammet 2014–2020	15
3	Lantbrukarnas attityder kring ersättningsnivåer	17
3.1	Ersättningsnivåns betydelse för lantbrukarnas inställning till att söka ersättning	18
3.1.1	Ersättningsnivån har (oftast) stor betydelse för dem med ersättning	18
3.1.2	Ersättningsnivån har mindre betydelse för dem utan ersättning	20
3.2	Andra faktorer som haft betydelse för lantbrukarnas inställning till att söka ersättning	21
3.2.1	Ersättningsnivån har ofta haft störst betydelse för de som har ersättning	22
3.2.2	Ersättningsnivån har ibland varit den största anledningen till att inte söka ersättning	23
3.3	Vilka faktorer har större betydelse än ersättningen vid beslutet att inte söka ersättning?	25
4	Slutsatser, diskussion och rekommendationer	26
4.1	Många lantbrukare kan inte svara på varför de inte sökt vissa ersättningar	26
4.2	Mellan var femte och var tionde lantbrukare väljer att inte söka ersättningar på grund av att ersättningsnivån är för låg	27
4.3	Lika stor andel anser att andra orsaker än ersättningsnivån har större betydelse för beslutet att inte ansöka om ersättning	28
4.4	Bland de lantbrukare som har de valda ersättningarna finns det skillnader mellan olika ersättningar i hur avgörande ersättningsnivån är	28
4.5	Bland de lantbrukare som inte har de valda ersättningarna är skillnaderna mellan ersättningar mindre	29
4.6	Finns det skäl att förespråka att ersättningar i större utsträckning bör ligga i nivå med, eller närmre nivån i, kostnadskalkylerna?	30
	Referenser	31
	Bilaga 1 Beräkning av maximal ersättningsnivå enligt kalkyl	32
	Bilaga 2 Ersättningsnivåer och maximal ersättning enligt kalkyl för landsbygdsprogrammet 2014–2020	36
	Bilaga 3 Resultat från undersökning Sveriges Lantbruk våren 2018	38
	Granskningskommentarer	61

1 Inledning

Denna utvärdering granskar ersättningsnivåer för ersättningar inom landsbygdsprogrammet. De ersättningar som ingår i studien är miljöersättningar samt ersättningar för ekologisk produktion.

Enligt EU:s regelverk ska alla ersättningar vara baserade på merkostnader, det vill säga, de kostnader som uppstår då stödmottagaren vidtar en åtgärd. Jordbruksverket tar därför fram kostnadskalkyler som beslutsunderlag för ersättningsnivåer inom landsbygdsprogrammet. Kostnadskalkylerna syftar till att uppskatta de genomsnittliga kostnaderna för en lantbrukare för att genomföra åtgärderna. Detta för att fastställa vad som är den maximala ersättningen enligt kalkyl. Med maximal ersättning enligt kalkyl menas att ersättningsnivån som beslutas för varje ersättning endast får vara lika hög eller lägre än de beräknade genomsnittliga kostnaderna i kalkylerna.

Det finns stora skillnader i hur stor grad de beslutade ersättningsnivåerna sedan överensstämmer med den beräknade maximala ersättningen enligt kalkyl, även mellan likartade ersättningsformer. Att det finns sådana skillnader i ersättningsnivåer i förhållande till maximala ersättningen enligt kalkyl skulle kunna bero på olika prioritering av olika ersättningar och samhällsmål.

Teoretiskt sett bör en låg ersättningsnivå i förhållande till beräknad kostnadskalkyl leda till svaga incitament för att ansluta sig till miljöersättningen. Det är därför möjligt att en högre ersättningsnivå kan locka fler att söka ersättningen. Tidigare enkätundersökningar har visat att de vanligaste orsakerna till att man avstår från att söka ersättning är att villkoren är krångliga eller att ersättningsnivån är för låg. Men det finns även andra faktorer som påverkar viljan att ansluta sig till olika ersättningar. Produktions-förutsättningar, lantbrukarens inställning till miljöarbete och kunskap om ersättningen kan också ha betydelse för valet att ansluta sig eller inte.

En faktor att beakta i detta är att de faktiska kostnaderna kan variera kraftigt mellan olika stödmottagare. Samtidigt kan även lantbrukares egen uppfattning om de faktiska kostnaderna för en åtgärd också variera. Det är därför inte i första hand relationen mellan ersättningsnivån och kostnadskalkylen som påverkar anslutningen till ersättningarna, inte heller relationen mellan ersättningsnivån och de faktiska kostnaderna, utan snarare relationen mellan ersättningsnivån och potentiella stödmottagares egna uppskattningar av sina kostnader. Jordbruksverkets kalkyler är dock uppskattningar av genomsnittliga kostnaderna baserade på både regional och nationell statistik samt expertbedömningar, och de beräkningar som beslutsfattare måste förhålla sig till vid beslut om ersättningsnivå. Det gör att förhållandet mellan dessa är intressant att utreda närmare.

Jordbruksverket har i utvärderingar visat att ett system där man övergår från kostnadsbaserade ersättningar till resultat- eller värdebaserade ersättningar

skulle kunna ge högre miljönytta till lägre kostnader. Med ett sådant system skulle förhållandet mellan Jordbruksverkets kostnadskalkyl och ersättningsnivå inte längre vara en faktor att ta hänsyn till vid utformning och utvärdering av landsbygdsprogrammet. Även om det finns tankar på att införa ett system där ersättningsbelopp betalas ut efter resultat eller värde istället för kostnader är det viktigt att optimera de ersättningar som baseras på kostnadskalkyler om de ska fortsätta användas i kommande programperiod.

1.1 Syfte

Rapporten syftar till att belysa de skillnader som finns mellan ersättningarnas ersättningsnivåer i förhållande till maximal ersättning enligt kalkyl, samt förbättra genomförandet av landsbygdsprogrammet genom att undersöka om, och i vilka fall, det finns skäl att förespråka att ersättningsnivåerna i högre utsträckning bör baseras på kalkylerna. Som nämnts tidigare så har utvärderingar av vissa miljöersättningar indikerat att högre ersättningsnivå skulle kunna leda till ökad anslutning och därmed högre måluppfyllelse.

Det är förordningsstyrt att utvärdera hur tekniskt stöd har bidragit till måluppfyllelsen. Då kostnadskalkylerna och ersättningsnivåerna är en viktig del i programstrukturen finns det skäl att utreda frågan närmare.

De utvärderingsfrågor som denna rapport syftar till att svara på är:

1. Varför ser det ut som det gör idag?
  - 1a. Hur ser processen ut vid framtagande av kalkyler och beslut av ersättningsnivåer?
  - 1b. Varför blir det skillnader i ersättningsnivåer och maximal ersättningsnivå enligt kalkyl?
  - 1c. Varför är det olika stora skillnader mellan ersättningsnivåer och maximal ersättningsnivå enligt kalkyl?
2. Vad får det för effekter för anslutningen till ersättningen?
  - 2a. Hur viktig är ersättningsnivån i relation till andra faktorer vid beslut om anslutning?
  - 2b. Är det skillnad, mellan olika ersättningar, i hur avgörande ersättningsnivån är? Hur förhåller sig sådana eventuella skillnader till skillnaderna mellan maximal ersättningsnivå enligt kalkyl och beslutad ersättningsnivå?
  - 2c. Finns det skäl att förespråka att ersättningar i större utsträckning bör ligga i nivå med, eller närmre nivån i, kostnadskalkylerna? Vilken ersättningsnivå bör, i relation till olika generella variabler, rekommenderas?

Utvärderingen är fokuserad på den senare av dessa frågor, dock är det centralt att veta hur processen går till då beslut om ersättningsnivåer tas för att

kunna fastställa hur en analys av effekterna kan användas framöver och vilka utvärderingsfrågor som då är mest relevanta.

1.2 Avgränsning

Rapporten beskriver arbetsprocessen och beslutsgången vid beslut om ersättningsnivåer i syfte att identifiera varför det blir skillnader mellan ersättningsnivåer och maximal ersättningsnivå enligt kalkyl, samt vilka de avgörande argumenten vid fastställandet av ersättningsnivåerna är. Denna beskrivning är inte en utvärdering av själva arbetsprocessen men är nödvändig för att förstå hur resultaten från effektanalysen kan användas framöver och för att ta fram lämpliga rekommendationer inför nästa programperiod.

Inför kommande programperiod finns lagförslag om utrymme för mer flexibla kalkyler än i nuläget, exempelvis gällande transaktionskostnader och granskning av kalkyler. Sådana frågor adresseras inte i denna utvärdering. Denna rapport kommer inte heller att granska de beräkningar som ligger till grund för de nuvarande kalkylerna.

Analysen i rapporten begränsas till totalt tio ersättningar som valts ut baserat på ett antal kriterier, då vi inte har haft möjlighet att inkludera alla miljöersättningar och ersättningar för ekologisk produktion i denna undersökning. Urvalet presenteras närmare i nedanstående avsnitt.

1.3 Metod

Nedan beskrivs de metoder som använts för att besvara utvärderingens frågeställningar.

För att beskriva arbetsgången, argumenteringen och processen vid beräkning av maximal ersättningsnivå enligt kalkyl och beslut om ersättningsnivåer har nyckelpersoner på Jordbruksverkets landsbygdsavdelning samt på regeringskansliet intervjuats. Det finns även beslutsunderlag och diarieförda PM för alla ersättningskalkyler, samt sparad arbetsmaterial för arbetet med att ta fram kostnadskalkyler, vilket har granskats och sammanställts.

För att få kännedom hur viktig ersättningsnivån är i relation till andra faktorer vid beslut om anslutning har lantbrukare intervjuats. Undersökningen har utförts av Landja marknadsanalys och omfattar svar från 431 lantbruksföretagare. Mätningen är representativ för alla lantbruksföretagare med över 10 ha åker. För att fånga lantbruksföretagarnas attityder kring ersättningsnivåer har följande frågor ställts:

- Hur stor betydelse har storleken på den ekonomiska ersättningen för din inställning till att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar?

- Finns det andra faktorer som haft större betydelse för ditt beslut att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar än storleken på den ekonomiska ersättningen?

Vi har inte haft möjlighet att inkludera alla miljöersättningar och ersättningar för ekologisk produktion i denna undersökning, och därför har 10 ersättningar valts ut. De ersättningar som utsetts för enkäten är:

- Vallodling
- Betesmarker och slåtterängar med allmän skötsel
- Betesmarker med särskild skötsel
- Slåtterängar med särskild skötsel
- Vårbearbetning
- Fånggröda
- Skyddszon mot vattendrag
- Skötsel av våtmarker
- Ekologisk produktion – spannmål/ oljeväxter/ proteingrödor/ andra ettåriga grödor
- Ekologisk produktion – potatis och grönsaker

Vår ambition har varit att inkludera olika former av ersättningar, med särskilt fokus på att det ska ingå både ersättningar där ersättningen ligger nära maximal ersättningsnivå enligt kalkyl och ersättningar där ersättningsnivån är betydligt lägre än kalkylen ger utrymme för. Detta för att se om det finns tecken på att lantbrukarnas attityder kring ersättningsnivån skiljer sig beroende på om ersättningen ligger i linje med maximal ersättningsnivå enligt kalkyl eller inte.

Enkäten har skickats via post till totalt 1 000 lantbrukare i Sverige. Lantbrukarna har hittats via Statistiska Centralbyråns Lantbruksregister. Vid urvalet har populationen delats upp i fem grupper (strata) beroende på hur många hektar åker lantbrukaren har. Dessa fem grupper har sedan delats in i tre storleksklasser; 11–20 ha, 21–50 ha och >50 ha. Från varje storleksgrupp dras sedan slumpmässigt en tredjedel av urvalet.

Detta leder till att det blir det fler stora gårdar som deltar i undersökningen än vad som är representativt för landet i sin helhet. Vid databearbetningen av intervju svaren har därför svaren vägts så att de stora gårdarna, var och en, får mindre betydelse (vikt) än de små gårdarna. På så sätt återställs relationen mellan storleksklasserna så att undersökningen blir riksrepresentativ. Anledningen till att undersökningen gjorts på detta viset är för att säkerställa att uppgifterna om de större gårdarna ska bli statistiskt säkra.

Som alltid vid undersökningar där samtliga i populationen inte har deltagit finns en osäkerhet i resultaten. För vissa av ersättningarna har antalet svarande varit lågt vilket ökar dessa osäkerheter.

Resultatet av enkäten av Landja Marknadsanalys hittas i bilaga 3.

2 Ersättningsnivåer och maximal ersättning enligt kalkyl

Ersättningsnivå är det belopp som Sverige väljer att ge lantbrukaren i ersättning för genomförda miljöåtgärder. Kostnads kalkyler är ett underlag till beslut om ersättningsnivåer. I kalkylerna anger Jordbruksverket vad som är den högsta nivå som Sverige skulle kunna ge i ersättning, det vill säga den maximala ersättningsnivån. Den maximala ersättningsnivån enligt kalkyl är dock inte per automatik det belopp som lantbrukaren kommer att få. Det är regeringen som i slutändan beslutar om ersättningsnivån, och denna kan vara lika hög eller lägre än den maximala ersättningsnivån enligt kalkyl. I bedömningen av ersättningsnivån ska regeringen väga in flera aspekter, bland annat den totala budgeten i landsbygdsprogrammet, om något ska finansieras nationellt och de maximala belopp som anges i Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) nr 1305/2013 om stöd för landsbygdsutveckling.

I detta kapitel förklaras processen för fastställande av kalkyler och ersättningsnivåer, samt varför ersättningsnivåerna inte alltid stämmer överens med maximal ersättning enligt kalkyl. I sista delen av kapitlet presenteras ersättningsnivåer och maximal ersättning enligt kalkyl för landsbygdsprogrammet 2014 – 2020 för de ersättningar som analyseras i denna rapport.

2.1 Fastställande av maximal ersättningsnivå enligt kalkyl och ersättningsnivåer

Jordbruksverkets miljöersättningsenhet är ansvariga för att räkna fram maximal ersättningsnivå enligt kalkyl. Detta sker i samråd med andra enheter och avdelningar på verket, exempelvis växt- och miljöavdelningen. När kalkylerna har förankrats internt på Jordbruksverket så levereras de till departementet. Departementet i sin tur ansvarar sedan för att kalkylerna granskas av en oberoende granskare. I bilaga 1 finns en beskrivning av vad som ingår i kalkylerna för de ersättningar som ingår i denna utvärdering.

När regeringen sedan fattar beslut om programmet så skickas kalkylerna till kommissionen för granskning tillsammans med resten av programmet, inklusive intyg från den som granskat kalkylerna. I programmet framgår då även de beslutade ersättningsnivåerna. Själva ersättningsnivåerna beslutas av regeringen. Kommissionen i sin tur genomför därefter också en granskning av kalkylerna. Det är inte känt på Jordbruksverket hur kommissionens granskning går till, men kommissionen har i vissa fall lämnat frågor och kommentarer om enskilda kalkyler.

Enligt regeringskansliet¹ så fastställs ersättningsnivåerna baserat på en rad olika faktorer. Kalkylerna som Jordbruksverket levererar sätter ramarna för hur höga ersättningsnivåerna kan vara. Regeringskansliet utgår sedan från den totala budget som beslutats för de olika ersättningsformerna för att med hjälp av uppskattningar av söktryck, baserat på tidigare år, hitta rimliga ersättningsnivåer. Ofta ligger dessa ersättningsnivåer runt samma nivåer som under tidigare program. Detta beror många gånger på att det finns en vilja att fortsätta med de åtgärder man hade tidigare i samma omfattning. Man dividerar helt enkelt den tillgängliga budgeten med den anslutningsgrad man ser framför sig. Dock finns det vissa ersättningar, till exempel där det finns olika klasser inom ersättningar som betesmarker, där man ibland har valt att premiera sådant som särskilt värdefulla marker. Det tyder på att det finns en viss politisk avvägning då ersättningsnivåerna avgörs, men den slutliga bilden är att det ofta blir som det varit tidigare.

2.2 Ersättningsnivåer och maximal ersättning enligt kalkyl för landsbygdsprogrammet 2014–2020

Det finns stora skillnader i hur stor andel av de beräknade maximala ersättningsnivåerna enligt kalkyl som täcks av de olika ersättningsnivåerna, även mellan likartade ersättningsformer. I tabell 1 presenteras de maximala ersättningsnivåerna enligt kalkyl samt de beslutade ersättningsnivåerna i det nuvarande landsbygdsprogrammet för de tio ersättningar som analyseras i denna rapport. Enheten för den maximala ersättningsnivån enligt kalkyl och ersättningsnivåer är kronor per hektar. Tabellen visar även hur stor del av maximal ersättningsnivå enligt kalkyl som täcks av den beslutade ersättningsnivån. Skillnaderna mellan de beräknade kalkylerna samt de beslutade ersättningsnivåerna visas i procent. I bilaga 1 finns mer information om hur kalkylerna har beräknats.

---

¹ Rolandsson, Hans; Regeringskansliet. 2018. Telefonintervju den 9 februari.

Tabell 1. Maximal ersättningsnivå enligt kalkyler, beslutade ersättningsnivåer för aktuella ersättningar under landsbygdsprogrammet 2014–2020, samt hur stor andel av den maximala ersättningen enligt kalkyl som den beslutade ersättningsnivån motsvarar.

Landsbygdsprogrammet 2014–2020							
	Maximal ersättning enligt kalkyl	Ersättning 2015		Ersättning 2016–2017		Ersättning 2018	
Ekologisk produktion							
Spannmål/oljeväxter/proteingrödor (kr/ha)	1 551	1 500	97%	1 500	97%	1 500	97%
Potatis & grönsaker (kr/ha)	17 444	5 000	29%	5 000	29%	5 000	29%
Betesmarker och slätterängar							
Betesmarker och slätterängar med allmän skötsel (kr/ha)	4 199	1 000	24%	1 000	24%	1 000	24%
Betesmarker med särskild skötsel (kr/ha)	5 944	2 800	47%	2 800	47%	2 800	47%
Slätterängar med särskild skötsel (kr/ha)	8 764	4 500	51%	4 500	51%	5 500	63%
Minskat kväveläckage							
Fånggröda (kr/ha)	1 442	-	-	1 100	76%	1 100	76%
Vårbearbetning (kr/ha)	639	-	-	600	94%	600	94%
Skyddszon							
Skyddszon mot vattendrag (kr/ha)	3 190	-	-	3 000	94%	3 000	94%
Skötsel av våtmarker och dammar							
Skötsel av våtmarker och dammar (kr/ha)	7 878	4 000	51%	4 000	51%	4 000	51%
Markersättning hela landet förutom Götalands södra slättbygder, åkermark (kr/ha)	1 654	1 000	60%	1 000	60%	1 000	60%
Markersättning i Götalands södra slättbygder, åkermark (kr/ha)	5 254	3 000	57%	3 000	57%	3 000	57%
Vallodling							
Vallodling med avdrag för gröd-diversifiering och ekologiska fokusarealer vallinsådd i spannmål (kr/ha)	532	500	94%		94%		94%

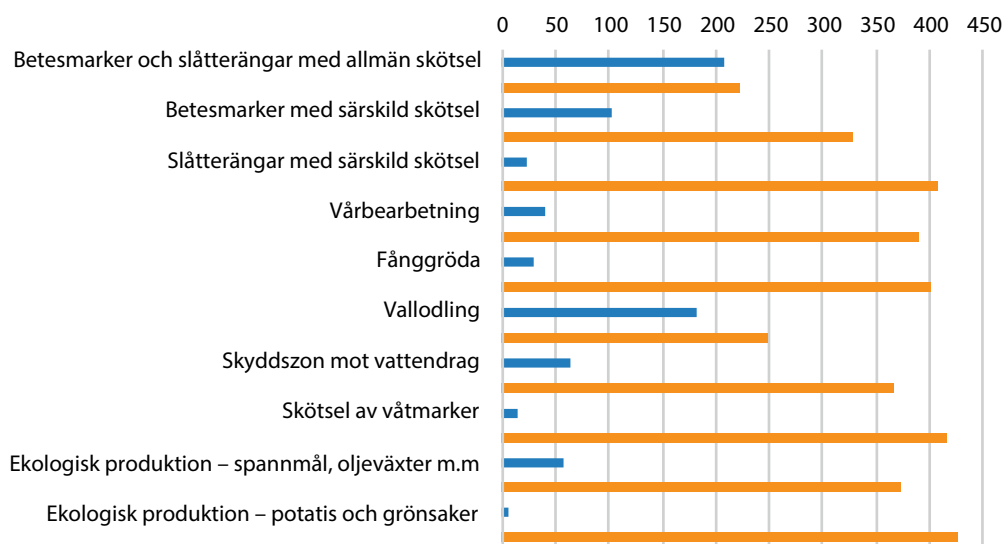
3 Lantbrukarnas attityder kring ersättningsnivåer

I detta kapitel redovisas resultaten från den enkätundersökning som utförts med syfte att få kännedom hur viktig ersättningsnivån är i relation till andra faktorer vid beslut om anslutning.

För att fånga lantbruksföretagarnas attityder kring ersättningsnivåer har följande frågor ställts till enkättagarna:

- Hur stor betydelse har storleken på den ekonomiska ersättningen för din inställning till att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar?
- Finns det andra faktorer som haft större betydelse för ditt beslut att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar än storleken på den ekonomiska ersättningen?

De som deltagit i enkäten består av både lantbrukare som är anslutna till en eller flera ersättningar idag och lantbrukare som inte är anslutna till någon ersättning alls. Av de lantbrukare som svarat på undersökningen har ungefär 80 procent någon av de valda ersättningarna under år 2018. 7 procent av lantbrukarna har aldrig haft någon av ersättningarna. I figur 1 nedan redovisas antal svarande som har respektive ersättning under 2018, samt antal svarande som inte har respektive ersättning under 2018.

Figur 1. Antal svarande som har respektive ersättning år 2018 (blå staplar) samt antal svarande som inte har respektive ersättning 2018 (orange staplar).

Som alltid vid undersökningar där samtliga i populationen inte har deltagit finns en osäkerhet i resultaten. För vissa av ersättningarna har antalet svarande varit lågt vilket ökar dessa osäkerheter och fodrar viss försiktighet i tolkningen av svaren. Det är endast femton lantbrukare som har svarat att de har ersättning

för Skötsel av våtmarker för 2018 och endast fem lantbrukare som svarat att de har ersättning för Ekologisk produktion (potatis och grönsaker). Det innebär att osäkerheten är hög för dessa svar. Även för ersättningarna Slätterängar med särskild skötsel och Fånggröda är det få som svarat att de har dessa ersättningar 2018, med 24 st. respektive 29 st. svarande.

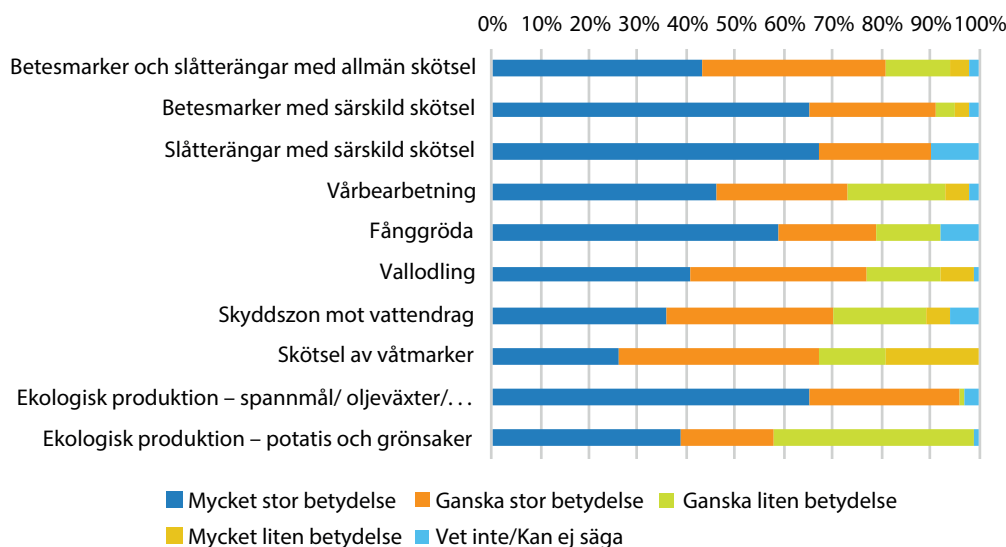
Ytterligare information om hur undersökningen gått till hittas i avsnitt 1.5.1.

3.1 Ersättningsnivåns betydelse för lantbrukarnas inställning till att söka ersättning

I detta avsnitt redovisas hur enkärdeltagarna svarat på frågan om betydelsen av ersättningsnivån vid beslutet att söka eller inte söka ersättning.

3.1.1 Ersättningsnivån har (oftast) stor betydelse för dem med ersättning

I figuren nedan redovisas svaren från de lantbrukare som har respektive ersättning under 2018.

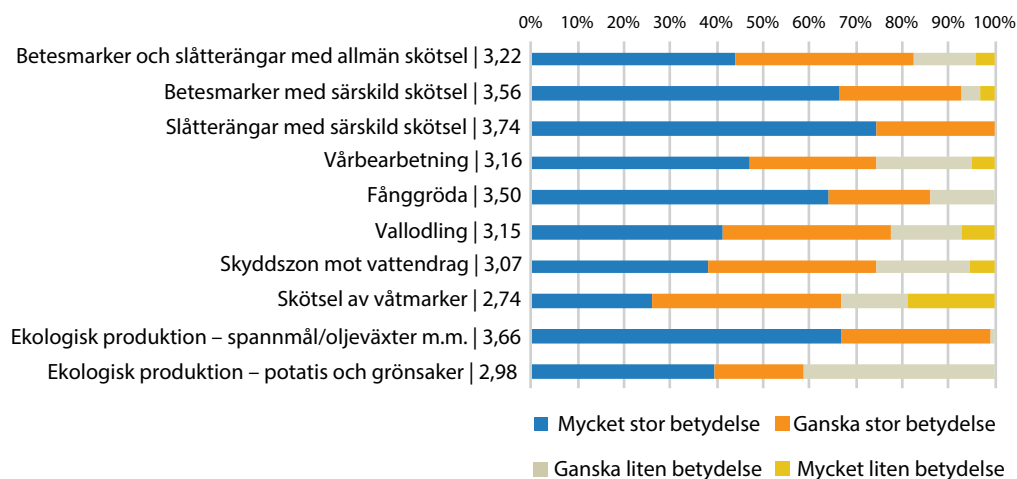

Figur 2. Hur stor betydelse har storleken på den ekonomiska ersättningen för din inställning till att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar? Svar från de som har följande ersättningar under 2018.

Andelen svarande som svarat ”vet inte/kan ej säga” varierar från 0 procent till ungefär 10 procent mellan de olika ersättningarna.

I figur 3 visas resultaten igen, denna gång utan svar för ”vet inte/kan ej säga”. I figuren visas också en medelvärdesberäkning av svaren för varje ersättning. Medelvärdena har beräknats med svarskalet 1 för ”Mycket liten betydelse” till

4 för ”Mycket stor betydelse”. Det är viktigt att notera att vi har få svarande för vissa miljöersättningar. De ersättningar med få svarande och som därför bedöms kunna vara mest utsatta för slumpvariation är Slätterängar med särskild skötsel, Fånggröda, Skötsel av våtmarker samt Ekologisk produktion – potatis och grönsaker.

Figur 3. Hur stor betydelse har storleken på den ekonomiska ersättningen för din inställning till att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar? Resultat och medelvärden för de som har ersättning under 2018.

Denna bild påminner om den bild som gavs i förra figuren, även om rangordningen av för vilka ersättningar som ersättningsnivån har störst betydelse för förtydligas. Som går att utläsa från tabellen så är det en majoritet som anser att ersättningsnivån har mycket eller ganska stor betydelse för beslutet att söka ersättning för alla ersättningar. Det är för de flesta ersättningarna en väldigt låg andel som anser att ersättningsnivån haft mycket liten betydelse.

De ersättningar där högst andel anser att ersättningsnivån har stor betydelse är Betesmarker med särskild skötsel, Slätterängar med särskild skötsel, samt ersättningen för Ekologisk produktion (spannmål mm). För dessa har mer än 90 procent svarat att ersättningsnivån har mycket eller ganska stor betydelse.

De ersättningar där lägst andel angett att ersättningsnivån haft mycket eller ganska stor betydelse är ersättningarna för Skötsel av våtmarker, Skyddszoner mot vattendrag samt ersättningen för Ekologisk produktion (potatis och grönsaker).

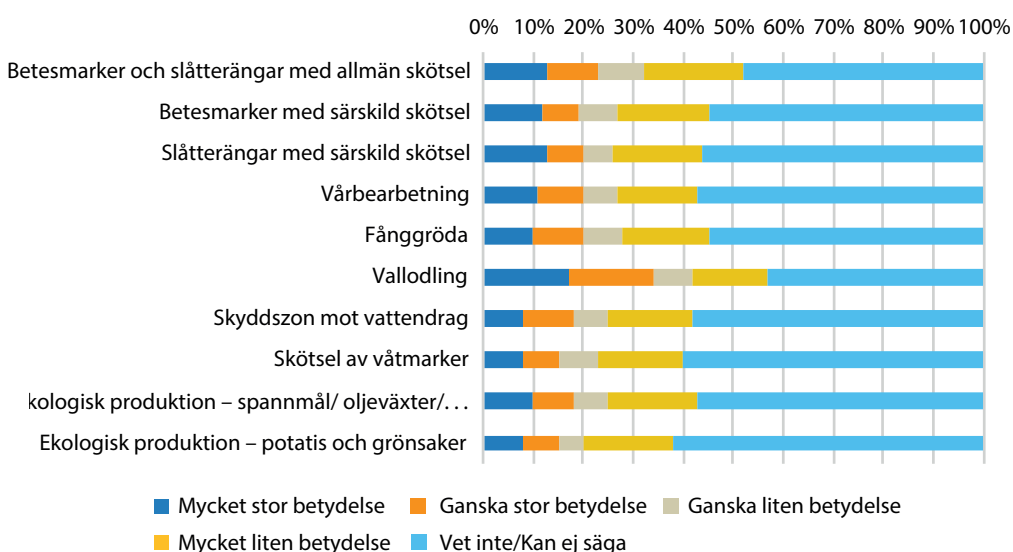
I bilaga 3 har Landja Marknadsanalys redovisat resultaten även med en så kallad Top Box-analys². Resultaten från Top Box-analysen bekräftar resultaten ovan att Betesmarker med särskild skötsel, Slätterängar med särskild skötsel samt Ekologisk produktion (spannmål mm) är de ersättningar där pengarna är mest betydelsefulla för beslutet att söka eller inte söka ersättning, vilket stärker

² En Top Box-analys innebär att man ”straffar” andelen som angett att ersättningen har ”Mycket stor betydelse” genom att subtrahera andelen som angett ganska liten eller mycket liten betydelse. Sådana mått som medelvärden tenderar att släta ut resultaten varför det kan vara intressant att även redovisa resultaten i form av en Top Box-analys. En Top Box är alltså ett sätt att försöka tydliggöra skillnaderna mellan olika alternativ genom att betona de mer extrema svaren.

resultatet av medelvärdesberäkningen. Detta gäller för de lantbrukare som har respektive ersättning 2018.

3.1.2 Ersättningsnivån har mindre betydelse för dem utan ersättning

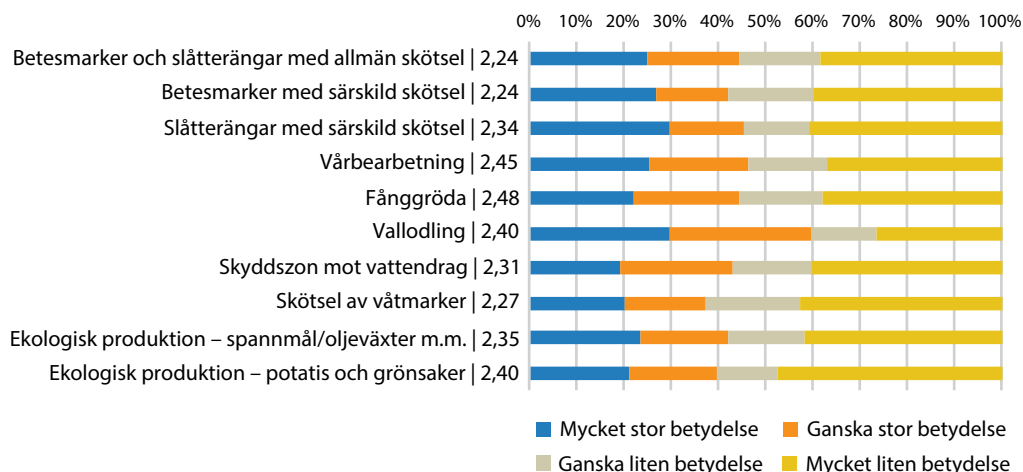
I figuren nedan redovisas svaren på frågan ”Hur stor betydelse har storleken på den ekonomiska ersättningen för din inställning till att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar?” från de lantbrukare som inte har respektive ersättning under 2018.

Figur 4. Hur stor betydelse har storleken på den ekonomiska ersättningen för din inställning till att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar? Svar från de som inte har följande ersättningar under 2018.

Som går att utläsa från tabellen så är det för de flesta ersättningar en majoritet som svarat ”vet inte/kan ej säga” om ersättningsnivån haft en stor betydelse för beslutet att inte söka. Mellan 15 och 34 procent, beroende på ersättning, har svarat att ersättningsnivån haft ganska stor eller mycket stor betydelse på beslutet att inte söka ersättning.

I figur 5 visas resultaten igen, denna gång utan svar för ”vet inte/kan ej säga”. I figuren visas också en medelvärdesberäkning av svaren för varje ersättning. Medelvärdena har beräknats med svarskalet 1 för ”Mycket liten betydelse” till 4 för ”Mycket stor betydelse”.

Figur 5. Hur stor betydelse har storleken på den ekonomiska ersättningen för din inställning till att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar? Resultat och medelvärden för de som inte har följande ersättningar under 2018.

Den ersättning där högst andel anser att ersättningsnivån har stor betydelse är ersättningen för Vallodling. För denna ersättning har ungefär 60 procent svarat att ersättningsnivån haft mycket stor eller ganska stor betydelse för beslutet att inte söka ersättningen, bortsett från de som svarat ”vet inte/kan ej svara). Därefter följer ersättningen för Vårbearbetning, där ungefär 47 procent har svarat att ersättningsnivån haft mycket stor eller ganska stor betydelse.

De ersättningar där lägst andel angett att ersättningsnivån haft mycket eller ganska stor betydelse är igen ersättningarna för Skötsel av våtmarker samt ersättningen för Ekologisk produktion (potatis och grönsaker).

Andelen som anser att ersättningsnivån haft mycket liten betydelse varierar mellan ungefär 25 procent till nästan 50 procent.

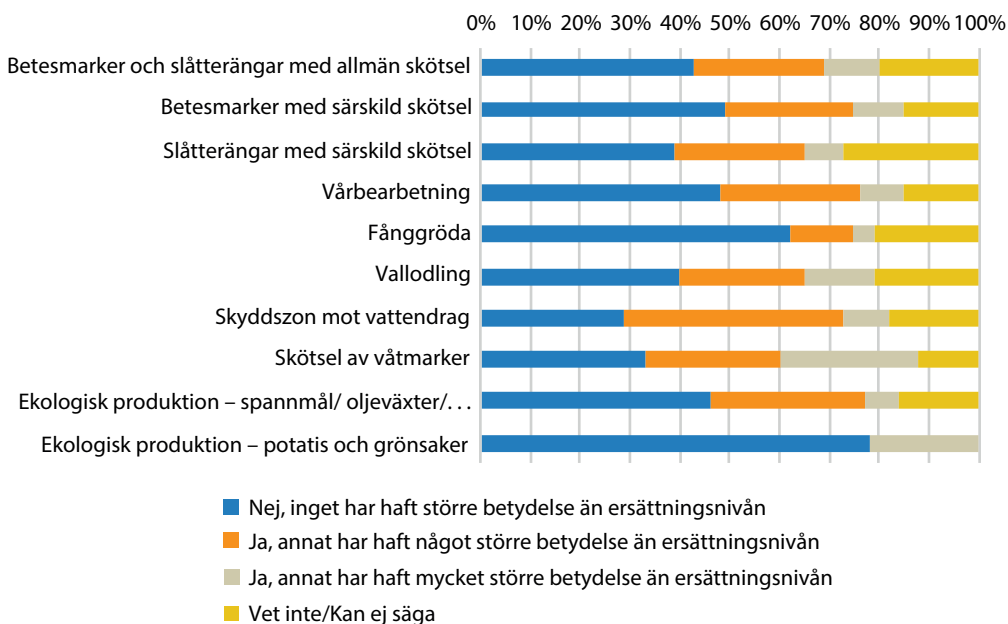
Med undantag för vallodling är det förhållandevis små variationer i medelvärde för de olika ersättningarna bland de som inte har ersättning, jämfört med skillnaderna mellan ersättningar bland de som har ersättning.

3.2 Andra faktorer som haft betydelse för lantbrukarnas inställning till att söka ersättning

I detta avsnitt redovisas hur enkärdeltagarna svarat på frågan om det finns andra faktorer som haft större betydelse än ersättningsnivån vid beslutet att söka eller inte söka.

3.2.1 Ersättningsnivån har ofta haft störst betydelse för de som har ersättning

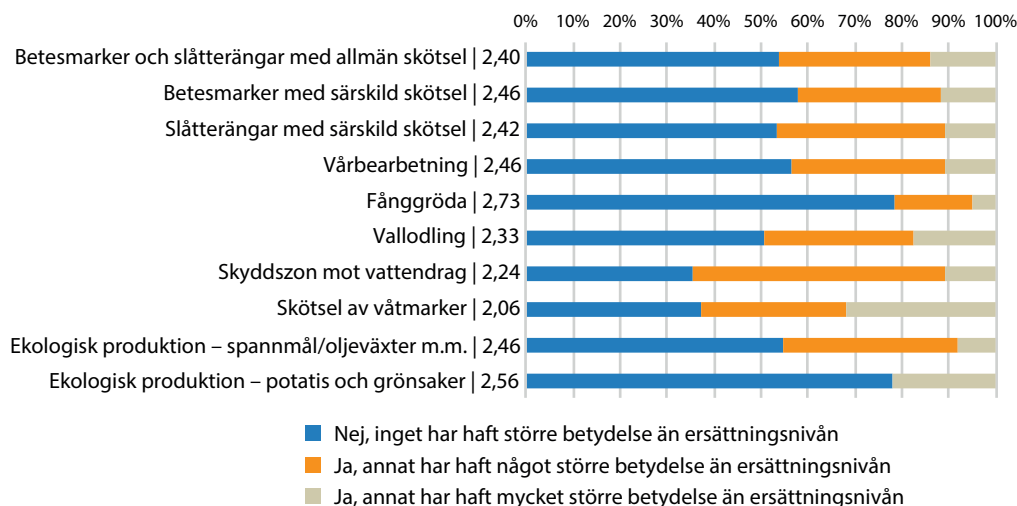
I figuren nedan visas svaren från de som har respektive ersättning under 2018.

Figur 6. Finns det andra faktorer som haft större betydelse för ditt beslut att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar än storleken på den ekonomiska ersättningen? Svar från de som har följande ersättningar under 2018.

Andelen svarande som svarat ”vet inte/kan ej säga” varierar från 0 procent till just under 30 procent mellan de olika ersättningarna.

I figur 7 visas resultaten igen, denna gång utan svar för ”vet inte/kan ej säga”. I figuren visas också en medelvärdesberäkning av svaren för varje ersättning. Medelvärdena har beräknats med svarskalet 1 för ”Mycket liten betydelse” till 4 för ”Mycket stor betydelse”. Det är viktigt att notera att vi har få svarande för vissa miljöersättningar. De ersättningar med få svarande och som därför bedöms kunna vara mest utsatta för slumpvariation är Slätterängar med särskild skötsel, Fånggröda, Skötsel av våtmarker samt Ekologisk produktion – potatis och grönsaker.

Figur 7. Finns det andra faktorer som haft större betydelse för ditt beslut att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar än storleken på den ekonomiska ersättningen? Resultat och medelvärden för de som har följande ersättningar under 2018.

Figuren tydliggör rangordningen av för vilka ersättningar där ersättningsnivån varit den avgörande faktorn vid beslut om att söka ersättningen.

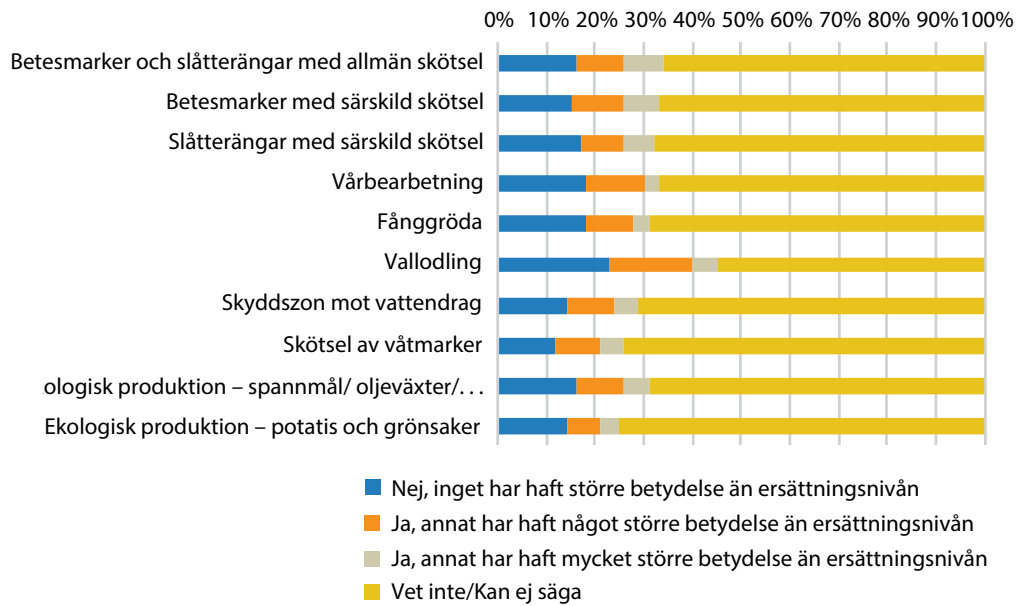
Andelen som anser att inget har haft större betydelse för beslutet att söka ersättning under 2018 än ersättningsnivån varierar mellan just under 40 procent till just över 90 procent för de olika ersättningarna. De ersättningar där högst andel anser att inget annat än ersättningsnivån har haft större betydelse för beslutet att söka ersättning under 2018 är ersättningarna för Ekologisk produktion (potatis och grönsaker) och Fånggröda. För ekologisk produktion (potatis och grönsaker) innebär det låga antalet svarande (5 stycken) stor osäkerhet för resultatet.

De ersättningar där lägst andel angett att inget har haft större betydelse för beslutet att söka ersättning under 2018 än ersättningsnivån är ersättningarna för Skydds-zoner mot vattendrag och Skötsel av våtmarker.

Även en Top Box-analys genomförd av Landja Marknadsanalys visar att fånggröda samt ekoproduktion (potatis och grönsaker) är de miljöersättningar där pengarna är mest betydelsefulla för de lantbrukare som har respektive ersättning 2018.

3.2.2 Ersättningsnivån har ibland varit den största anledningen till att inte söka ersättning

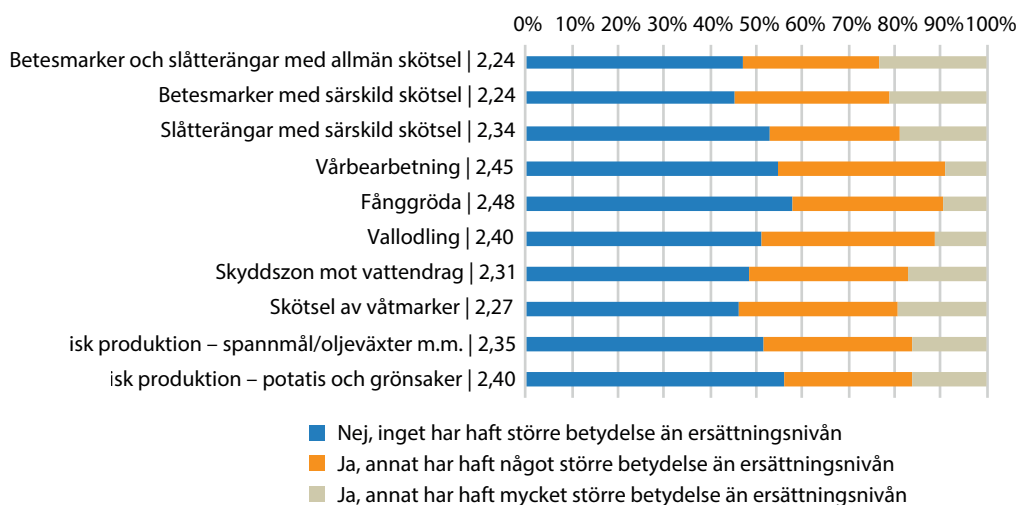
I figur 8 redovisas svaren på frågan ”Finns det andra faktorer som haft större betydelse för ditt beslut att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar än storleken på den ekonomiska ersättningen?” från de lantbrukare som inte har respektive ersättning under 2018.

Figur 8. Finns det andra faktorer som haft större betydelse för ditt beslut att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar än storleken på den ekonomiska ersättningen? Svar från de som inte har följande ersättningar under 2018

Som går att utläsa från tabellen så är det för de flesta ersättningar en majoritet som svarat ”vet inte/kan ej säga” om ersättningsnivån haft en stor betydelse för beslutet att inte söka. Mellan 12 och 23 procent, beroende på ersättningen, har svarat att ersättningsnivån har haft störst betydelse för beslutet att inte söka ersättningen.

I figur 9 nedan visas resultaten igen, denna gång utan svar för ”vet inte/kan ej säga”. I figuren visas också en medelvärdesberäkning av svaren för varje ersättning. Medelvärdena har beräknats med svarskalet 1 för ”Mycket liten betydelse” till 4 för ”Mycket stor betydelse”.

Figur 9. Finns det andra faktorer som haft större betydelse för ditt beslut att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar än storleken på den ekonomiska ersättningen? Resultat och medelvärden för de som inte har följande ersättningar under 2018.

Figuren tydliggör rangordningen av för vilka ersättningar där ersättningsnivån varit den avgörande faktorn vid beslut om att söka ersättningen.

Andelen som anser att ersättningsnivån har haft störst betydelse för beslutet inte söka ersättning under 2018 varierar mellan ungefär 45 procent till just under 60 procent för de olika ersättningarna. Den ersättning där högst andel anser att inget har haft större betydelse för beslutet att söka ersättning under 2018 än ersättningsnivån är ersättningen för Fånggröda.

Den ersättning där lägst andel anser att inget har haft större betydelse för beslutet att söka ersättning under 2018 än ersättningsnivån är ersättningen för Betesmarker med särskild skötsel och Skötsel av våtmarker.

3.3 Vilka faktorer har större betydelse än ersättningen vid beslutet att inte söka ersättning?

För att få kännedom om vilka faktorer som ofta har större betydelse än ersättningen vid beslutet att inte söka ersättning ställdes också en öppen fråga om detta i enkäten. De som angett att annat än ersättningsnivån haft betydelse för beslutet att söka, eller inte söka, fick där möjlighet att motivera detta.

180 lantbrukare svarade på denna fråga och svaren kan sorteras in i kategorier som "Miljö", "Öppna landskap", "Regler, krångel, sanktioner, myndigheter" samt "Gårdens/driftens behov/förutsättningar". Varje kategori nämndes av ungefär 40 lantbrukare vardera.

4 Slutsatser, diskussion och rekommendationer

I detta kapitel presenteras rapportens slutsatser och utvärderingsfrågorna besvaras.

4.1 Många lantbrukare kan inte svara på varför de inte sökt vissa ersättningar

Något som är tydligt i enkäten från 2018 är att många lantbrukare själva inte har en klar bild av varför de inte sökt vissa av de valda ersättningarna. Det är en stor andel av de som inte har respektive ersättning som svarat ”vet inte/kan ej säga” både på frågan om ersättningsnivån haft stor betydelse på beslutet att inte söka ersättning, samt på frågan om det funnits andra faktorer än ersättningsnivån som haft större betydelse. Detta kan såklart bero på flera saker. Kanske kan man inte komma ihåg varför man valt att inte söka en viss ersättning, kanske tycker man att frågan är konstigt ställd och kryssar i detta alternativ då man inte riktigt förstår vad som efterfrågas. Det kan även vara en konsult som sköter ansökningarna och att lantbrukaren helt enkelt inte vet varför ersättningen inte söktes. Eller så är det helt enkelt så att man inte har den form av odling eller de fysiska förutsättningar som krävs för att söka ersättning, eller att man på andra sätt inte uppfyller villkoren för att få ersättning. Vissa av de svarande som angett att annat än ersättningsnivån har större påverkan för beslutet att inte söka ersättning har angett att det beror på att man inte har rätt förutsättningar eller produktion. Men då enkäten inte innehöll en specifik fråga om detta är det möjligt att en del av de som svarat ”vet inte/kan ej säga” också faller inom denna kategori. Att vällersättningen är den ersättning där lägst andel angett ”vet inte/kan ej svara” ger visst stöd för denna hypotes då många lantbrukare troligtvis har rätt förutsättningar/möjlighet att söka denna ersättning.

En annan orsak kan dock vara att man helt enkelt inte tidigare övervägt att söka en eller flera av de ersättningar som ingår i undersökningen, och därmed inte funderat om man har rätt förutsättningar för att söka. Ointresse och/eller okunskap för ersättningar skulle därför kunna ha större inverkan på varför man inte söker ersättningar än vad tidigare undersökningar åskådliggjort.

Anledningen till att detta inte har framkommit lika tydligt i undersökningarna från 2013–2016, kan möjligtvis vara att frågorna då inte varit utformade på så sätt att man fångat upp svaren per ersättning. I tidigare undersökningar ställdes frågan ”Du som tänker sluta söka eller är tveksam till att söka, en eller flera miljöersättningar, vad är den viktigaste orsaken?”. Att frågan är ställd på detta sätt innebär att det inte gått att koppla de orsaker som anges till respektive ersättning. Lantbrukaren uppmanas dessutom att endast beakta de ersättningar den funderat på att söka, och som man sedan avfärdat. Detta tillvägagångssätt

innebär inget problem i sig, men resulterar i annan information än det som efterfrågats i enkäten från 2018.

Anledningen till att Jordbruksverket inför 2018 valde att ändra de frågor som tidigare ställts genom Landjas enkätundersökning, var att få en uppdelning av svar på olika ersättningar. Detta för att se om det är möjligt att svara på ovanstående frågeställning, och om lantbrukarnas attityder till ersättningsnivån för olika ersättningar skiljer sig åt beroende på om ersättningsnivån är nära eller långt ifrån den maximala ersättningen enligt kalkyl. Ska en liknande enkät som denna genomförs framöver finns möjlighet till förbättring, då analysen skulle kunna fördjupas om man har möjlighet att reda ut vilka av de svarande som har förutsättningar för att söka ersättning, samt hur många som vet om de har rätt förutsättningar att söka.

4.2 Mellan var femte och var tionde lantbrukare väljer att inte söka ersättningar på grund av att ersättningsnivån är för låg

Jordbruksverket har tidigare genomfört enkätundersökningar för att få kännedom om lantbrukarnas inställning till olika miljöersättningar. Åren 2013 till 2016 ställdes regelbundet frågor till lantbrukarna om orsakerna till att inte söka en eller flera miljöersättningar. Dessa undersökningar har visat att ett av de vanligaste skälen till att inte söka är att man anser att det inte är tillräckligt bra betalt för att uppfylla villkoren för miljöersättningarna.

Andelen som ansåg att det inte var tillräckligt bra betalt för att uppfylla villkoren varierade mellan 2013 och 2016 från 16 procent som lägst (under år 2013) till 24 procent som högst (under år 2014). Detta gällde de lantbrukare som haft miljöersättning men i enkäten angett orsaker till att inte söka igen, samt också orsaker till att inte ha andra miljöersättningar.

Resultaten från enkätundersökningen under 2018 är inte direkt jämförbara med dessa tidigare undersökningar då man i den senaste undersökningen har ställt frågorna på ett annat sätt, med syftet att fånga upp skillnader mellan ersättningsnivåerna. Det går dock att se att svaren från undersökningen 2018 ligger i linje med vad tidigare undersökningar visat. Bland de som inte har någon av de valda ersättningarna år 2018 har mellan 15 och 34 procent, beroende på ersättning, svarat att ersättningsnivån haft ganska stor eller mycket stor betydelse på beslutet att inte söka ersättning. Mellan 12 och 23 procent, beroende på ersättningen, har svarat att inget annat än ersättningsnivån har haft större betydelse för beslutet att inte söka ersättningen.

Om man bortser från de svarande som inte kan ange vad som haft betydelse för beslutet att inte söka ersättning är det mellan 47 till 60 procent beroende på ersättningen, som menar att ersättningsnivån har haft stor betydelse för beslutet att inte söka ersättning. Andelen som anser att ersättningsnivån har haft störst

betydelse för beslutet inte söka ersättning under 2018 varierar också mellan ungefär 45 procent till just under 60 procent för de olika ersättningarna.

Det innebär att det finns stöd för hypotesen att det finns lantbrukare som skulle tänka sig att ansluta till en eller flera ersättningar om ersättningsnivåerna var högre.

4.3 Lika stor andel anser att andra orsaker än ersättningsnivån har större betydelse för beslutet att inte ansöka om ersättning

Mellan 11 och 22 procent per ersättning anser att annat har haft något större eller mycket större betydelse för beslutet att inte söka ersättning än ersättningsnivån. Om man bortser från de svarande som inte kan ange vad som haft betydelse för beslutet att inte söka ersättning är det mellan 42 till 55 procent som anser att annat har haft något större eller mycket större betydelse för beslutet att inte söka ersättning än ersättningsnivån. Detta är i samma storleksordning som andelen som anser att ersättningsnivån är den faktor som haft störst betydelse för beslutet att inte söka.

En öppen fråga ställdes i enkäten från 2018, där de som angett att annat än ersättningsnivån haft större betydelse för beslutet att söka eller inte söka fritt fick ange de skäl som haft högre betydelse. Bland de som svarat att de aldrig haft de aktuella ersättningarna, samt de som inte hade någon av ersättningarna under 2018, så angav de flesta skäl som kunde sorteras in i kategorier om ”Regler, krångel, sanktioner, myndigheter” och ”Gårdens/driftens behov/förutsättningar”.

Även detta är i linje med tidigare med de tidigare undersökningarna från 2013–2016. Där visade resultaten att andra viktiga skäl till varför lantbrukare väljer att inte söka ersättning var, bland annat, oro att drabbas av sanktioner, svårt förstå stödregler samt att lantbrukaren vill fortsätta med tidigare produktion och inte vill följa villkoren för ersättningarna.

4.4 Bland de lantbrukare som har de valda ersättningarna finns det skillnader mellan olika ersättningar i hur avgörande ersättningsnivån är

Resultaten tyder på att de som söker ersättning för skötsel av våtmarker samt ersättning för skydds-zoner i minst utsträckning motiveras av ersättningsnivån.

Ersättningsnivån har påverkat beslutet att söka ersättning i stor utsträckning för särskilt Betesmarker med särskilda skötsel, men även för ersättningen till Slåtterängar med särskild skötsel och ersättningen till Fånggrödor. Dessa resul-

tat visar inget samband med skillnaden mellan beslutad ersättningsnivå och maximal ersättning enligt kalkyl.

4.5 Bland de lantbrukare som inte har de valda ersättningarna är skillnaderna mellan ersättningar mindre

Bland de lantbrukare som inte har de valda ersättningarna är skillnaderna mellan ersättningar mindre, dock med undantag för ersättningen för vallodling som sticker ut i resultaten. Efter vallodling är vårbearbetning och fånggröda de ersättningar där flest bland de som inte har ersättningarna har angett att ersättningsnivån är främsta skälet till att de inte sökt.

Ersättningen till vallodling är en av de ersättningar där ersättningsnivån är hög i jämförelse med den maximala nivån enligt kalkyl, vilket begränsar möjligheterna att höja ersättningen. Trots det är det just denna ersättning där högst andel av dem som inte har ersättningen som angett att ersättningsnivån haft en stor betydelse för beslutet att inte söka. Bland de som inte har ersättningen menar 34 procent att ersättningsnivån har stor betydelse för deras beslut att inte söka. Och 23 procent menar att inget annat haft större betydelse för beslutet att inte söka ersättningen än just ersättningsnivån.

Ännu mer intressant i detta är att Jordbruksverket nyligen publicerat uppgifter för utfallet för ersättningen till vallodlingen under nya programperioden. Målet med vällersättningen är att det ska odlas 285 000 hektar vall med ersättning per år i Sverige. Under perioden 2015 – 2018 har arealen vallgröda som ingår i ersättningen varierat mellan 65 och 73 procent av detta mål. I områden där man har möjlighet att söka ersättning står ca 84 000 hektar med vallgröda utanför ersättningen, vilket innebär att vissa lantbrukare väljer att inte söka ersättning för all vallgröda de odlar.

Som nämns i inledningen av rapporten så är det inte främst ersättningsnivån förhållande till kalkylen som avgör ifall en lantbrukare söker en ersättning, utan snarare ersättningsnivåns förhållande till lantbrukarnas upplevda kostnader. För vällersättningen verkar det finnas lantbrukare som upplever att kostnaderna för att gå med i ersättningen är högre än nivån på ersättningen trots att ersättningsnivån är hög i jämförelse med den maximala nivån enligt kalkyl.

Sammantaget finns det inte något som tyder på ett samband mellan hur viktig ersättningsnivån är för beslutet att söka eller inte söka ersättningen, och hur stor del av maximal ersättningsnivå enligt kalkyl som täcks av ersättningsnivån.

4.6 Finns det skäl att förespråka att ersättningar i större utsträckning bör ligga i nivå med, eller närmre nivån i, kostnadskalkylerna?

Beroende på vad målet med ersättningarna är kan det finnas skäl att förespråka att ersättningsnivåer i större utsträckning bör följa de framräknade kalkylerna. Om man önskar öka anslutningsnivån kan det finnas skäl att höja både ersättningsnivå och total budget för de ersättningar där ersättningsnivån är lägre än den maximala ersättningsnivån enligt kalkyl ger utrymme för. Det framgår av enkätundersökningen att mellan 12 och 23 procent (beroende på vilken ersättning som avses) av de som inte har sökt ersättning anser att storleken på ersättningen är den största anledningen till att man inte sökt.

Enkäten visar dock också på att lantbrukare som har sökt ersättning generellt anser att ersättningsnivån är viktigt för beslutet att söka. Detta tyder på att lantbrukare, som förväntat, har olika uppfattningar om hur stor ersättningsnivån bör vara för att det ska anses lönsamt att söka en ersättning. Det innebär ju samtidigt att en ökad ersättningsnivå leder till ökad dödvikt för ersättningen vilket leder till slutsatsen att det skulle vara önskvärt att kunna införa mer flexibla ersättningar än i nuläget.

Det är också en stor andel som anser att det finns viktigare faktorer än storleken på ersättningen vid beslut om att söka eller inte söka, vilket indikerar att det även krävs arbete med att förenkla villkoren. Detta eftersom krångliga regler i tidigare undersökningar angetts som en av de viktigaste orsakerna till att man väljer att inte söka miljöersättningar.

Slutligen är det också viktigt att fundera över möjligheterna att öka kunskapen och intresset för de ersättningar där man vill öka anslutningen, då företagare agerar utifrån den upplevda situationen. Informations- och rådgivningsinsatser kombinerat med ökade ersättningar kan till synes vara effektivare än att enbart justera ersättningen.

Referenser

Näringsdepartementet, Landsbygdsprogrammet 2014–2020, senaste ändringsdatum 2018-11-15

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1305/2013

Kommissionens delegerade förordning (EU) nr 807/2014

Kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 808/2014

Bilaga 1 Beräkning av maximal ersättningsnivå enligt kalkyl

I denna bilaga beskrivs i text hur maximal ersättningsnivå enligt kalkyl räknas fram. Alla kalkyler finns med som bilagor till landsbygdsprogrammet 2014–2020. Den som är intresserad av att veta mer få tillgång till bilagorna genom att skicka en e-post till: LBprogramledning@jordbruksverket.se.

Alla kalkyler beräknas enligt EU-kommissionens regler för detta (se Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1305/2013 samt Kommissionens delegerade förordning (EU) nr 807/2014 och Kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 808/2014).

Betesmarker och slätterängar, inklusive komplement

För alla typer av betesmarker har Jordbruksverket beräknat kostnaderna för att sköta marken enligt villkoren. Beräkningarna har anpassats till varje markklass.

I skötseln ingår bland annat att marken ska betas av varje år så att det inte blir någon skadlig ansamling av förna. I denna beräkning ingår betets förädlingsvärde. Betets förädlingsvärde motsvarar intäkter från betesdjuren minus kostnaden för betesdjuren för de betesdjur som behövs på en hektar betesmark med miljöersättning.

Förutom betets förädlingsvärde har vi även räknat på kostnaden för underhåll av stängsel, arbete med djurtillsyn, kostnader för att hålla borta igenväxning.

För slätterängar har vi räknat med kostnader för att faga marken, slå av växtligheten och föra bort den. Även här har vi räknat på kostnader för att hålla borta igenväxning.

För alla markklasser med särskild skötsel har vi även räknat med kostnaderna för de särskilda skötselvillkoren. Dessa har viktats utifrån hur ofta de förväntas förekomma på varje markklass. För skogsbeta har vi dragit bort intäkt för virke från plockhuggning. I kalkylerna finns även en kostnad för att planera utifrån åtagandeplanen.

För de markklasser som kan få gårdsstöd har vi gjort avdrag för vad det skulle kosta att sköta marken för att uppfylla reglerna i gårdsstödet, så kallad baseline.

För varje komplement har vi räknat på vad det kostar att göra de specifika villkoren.

Fäbodbeta, inklusive komplement

I kalkylen för fäbod i bruk har vi beräknat grundkostnaderna för att bedriva fäbodbruk. Vi har räknat på kostnader för att transportera djuren till fäboden och grundkostnader för den dagliga tillsynen vid en fäbod. Den maximala ersättningsnivån enligt kalkyl är räknad per fäbod.

I kalkylen för fäbodbeta har vi räknat på kostnaderna för betets förädlingsvärde för de djur som krävs på fäbodbetet, kostnaderna för djurtillsyn (utöver grundkostnader som ingår i fäbod i bruk) och kostnaderna för de särskilda skötselvillkoren.

För både fäbod i bruk och för fäbodbeta har vi gjort avdrag för vad det skulle kosta att sköta den del av fäbodbetet som kan få gårdsstöd enligt skötselvillkoren för gårdsstödet. Detta kallas avdrag för baseline.

För komplementet särskild skötsel av fäbodbeta har vi räknat på vad det kostar att sköta fäbodbetet på andra sätt än enbart genom att låta djuren beta på fäboden.

Hotade husdjursraser

För hotade husdjursraser har Jordbruksverket jämfört skillnaden i täckningsbidrag för hotade husdjur med jämförbara raser som inte är hotade. Ett exempel är jämförelse i täckningsbidrag mellan fjällkor och SRB-kor.

För djurslagsersättningen har vi tagit ett genomsnitt av vad det kostar för att kontrollera härstamning för de aktuella djurslagen.

Minskat kväveläckage

I kalkylen för fånggröda ingår kostnader för sådd och ökade kostnader för ogräsbekämpning. Det ingår även kostnader för att huvudgrödan får en minskad avkastning samt minskat behov av kvävegödsling

I kalkylen för vårbearbetning ingår kostnader för extra åtgärder på våren, att huvudgrödan följande år minskar i avkastning och minskat behov av kvävegödsling

Restaurering av betesmarker och slätterängar

I denna kalkyl ingår kostnader för att sätta upp stängsel, kostnad för restaureringsbeta och kostnad för att röja buskar och träd, minskat med intäkt för flis. I kostnaderna för restaureringsbeta har vi även räknat på betets förädlingsvärde.

Skyddszoner

I denna kalkyl ingår kostnader för att så en skyddszon samt kostnader för produktionsbortfall under åtagandeperioden

För anpassade skyddszoner ingår även kostnader för att det blir mindre rationellt brukande av åkermarken som finns omkring den anpassade skyddszonen.

Skötsel av våtmarker och dammar

Skötselkostnaden är beräknad på kostnader för att förhindra uppbyggnad av sediment, röja igenväxning och underhålla utrustning.

Kostnaderna är beräknade för en period på tjugo år, men den maximala ersättningsnivån enligt kalkyl är utslagen per år.

Markersättningen är beräknad för den del av våtmarken som inte får gårdsstöd. Det finns två nivåer för markersättningen, en för Götalands södra slättbygder och en för övriga landet. Markersättningen är utslagen över en period på fem år, men denna beräkning kan komma att ändras till att slås ut över en period på tjugo år.

Traditionell odling av bruna bönor

I kalkylen för traditionell odling av bruna bönor har vi jämfört täckningsbidrag mellan att odla bruna bönor och att odla höstvet.

I kalkylen finns två olika ersättningsnivåer, dels maximal ersättningsnivå enligt kalkyl och dels maximal ersättningsnivå enligt kalkyl med förgröningsavdrag.

Vallodling

För att beräkna den maximala ersättningsnivån enligt kalkyl har vi beräknat vad det genomsnittliga täckningsbidraget blir för tre år med vall, ett år med höstvet och ett år med vårkorn. Detta genomsnittliga täckningsbidrag har vi jämfört med täckningsbidraget för en referensväxtföljd. Mellanskillnaden är den maximala ersättningsnivån enligt kalkyl.

I kalkylen finns tre olika ersättningsnivåer, dels maximal ersättningsnivå enligt kalkyl, dels maximal ersättningsnivå enligt kalkyl med avdrag för gröddiversifiering inom förgrönningen, dels maximal ersättningsnivå enligt kalkyl med avdrag för gröddiversifiering och för ekologiska fokusarealer.

Ekologisk produktion

I kalkylerna för ekologisk produktion har vi jämfört täckningsbidrag mellan konventionell produktion och ekologisk produktion. Vi har gjort jämförelsen för ett antal grödor och djurslag.

I ersättningen för ekologisk produktion finns ingen separat ersättning för ekologisk vall. Kostnaderna för den ekologiska vallen ligger istället som en extra kostnadspost i kalkylerna för växtodling. Denna post representerar de kostnader som ekologiska lantbrukare har för att ha mer vall och mer träda i sin växtföljd. Den ekologiska vallen finns även som en kostnad inom den ekologiska djurhållningen, där kostnaden för egen foderproduktion är en viktig del av kalkylen.

I kalkylen finns två olika ersättningsnivåer, dels maximal ersättningsnivå enligt kalkyl och dels maximal ersättningsnivå enligt kalkyl med förgröningsavdrag.

Omställning till ekologisk produktion

Kalkylerna för omställning till ekologisk produktion är i grunden samma som ekologisk produktion. Skillnaden mellan kalkylerna består i att lantbrukaren inte får ett merpris för sina produkter förrän produktionen är certifierad.

Bilaga 2 Ersättningsnivåer och maximal ersättning enligt kalkyl för landsbygdsprogrammet 2014–2020

I nedanstående tabell presenteras de framräknade maximala ersättningsnivåerna enligt kalkyl samt de beslutade ersättningsnivåerna för det nuvarande landsbygdsprogrammet. I de flesta kalkyler är enheten för den maximala ersättningsnivån kronor per hektar och år. I kalkyler där Jordbruksverket ger ersättning för djur är enheten kronor per djurenhet och år. I något fall förekommer även andra enheter. Tabellen visar även hur stor del av maximal ersättningsnivå enligt kalkyl som täcks av den beslutade ersättningsnivån. Skillnaderna mellan de beräknade kalkylerna samt de beslutade ersättningsnivåerna visas i procent. Ersättningarna visas uppdelat på åren 2015, 2016–2017 och för 2018 då det skett ändringar i ersättningsnivåerna för vissa av ersättningarna mellan dessa år.

Tabell 2. Maximal ersättningsnivå enligt kalkyler, beslutade ersättningsnivåer för miljöersättningar och ersättningar för ekologisk produktion under landsbygdsprogrammet 2014–2020, samt hur stor andel av den maximala ersättningen enligt kalkyl som den beslutade ersättningsnivån motsvarar.

Landsbygdsprogrammet 2014–2020							
	Maximal ersättning enligt kalkyl	Ersättning 2015		Ersättning 2016–2017		Ersättning 2018	
Omställning ekologisk produktion							
Spannmål/oljeväxter/proteingrödor (kr/ha)	3 202	1 500	47%	1 500	47%	1 500	47%
Potatis & grönsaker (kr/ha)	87 903	5 000	6%	5 000	6%	5 000	6%
Frukt & bär (kr/ha)	69 341	7 500	11%	7 500	11%	7 500	11%
Djurersättning åkermark (kr/ha)	9 294	1 600	17%	1 600	17%	1 600	17%
Djurersättning betesmark (kr/ha)	4 647	800	17%	800	17%	800	17%
Ekologisk produktion							
Spannmål/oljeväxter/proteingrödor (kr/ha)	1 551	1 500	97%	1 500	97%	1 500	97%
Potatis & grönsaker (kr/ha)	17 444	5 000	29%	5 000	29%	5 000	29%
Frukt & bär (kr/ha)	8 648	7 500	87%	7 500	87%	7 500	87%
Djurersättning åkermark (kr/ha)	5 144	1 600	31%	1 600	31%	1 600	31%
Djurersättning betesmark (kr/ha)	2 577	800	31%	800	31%	800	31%
Betesmarker och slätterängar							
Betesmarker och slätterängar med allmän skötsel (kr/ha)	4 199	1 000	24%	1 000	24%	1 000	24%
Betesmarker med särskild skötsel (kr/ha)	5 944	2 800	47%	2 800	47%	2 800	47%
Slätterängar med särskild skötsel (kr/ha)	8 764	4 500	51%	4 500	51%	5 500	63%
Alvarbete (kr/ha)	2 907	1 000	34%	1 000	34%	1 400	48%
Skogsbete (kr/ha)	5 215	2 500	48%	2 500	48%	3 500	67%
Mosaikbete (kr/ha)	4 760	1 700	36%	1 700	36%	2 700	57%
Gräsfattiga marker (kr/ha)	3 347	1 700	51%	1 700	51%	2 700	81%
Komplement bränning (kr/ha)	1 312	800	61%	800	61%	800	61%

Komplement efterbete (kr/ha)	1 460	700	48%	700	48%	700	48%
Komplement höhantering (kr/ha)	2 155	1 700	79%	1 700	79%	1 700	79%
Komplement lieslätter (kr/ha)	13 249	7 000	53%	7 000	53%	7 000	53%
Komplement lövtäkt (kr/ha)	166	100	60%	100	60%	100	60%
Komplement svårtillgängliga platser (kr/ha)	3 264	1 000	31%	1 000	31%	1 000	31%
Restaurering av betesmarker och slätterängar							
Restaurering (kr/ha)	5 716	3 600	63%	3 600	63%	3 600	63%
Fäbodar							
Fäbodar i bruk							
Huvudfäbod där en fäbod i bruk består av 6 hektar (kr/fäbod)	33 066	20 000	60%	20 000	60%	20 000	60%
Kompletterande fäbod, där en kompletterande fäbod i bruk består av 6 hektar (kr/fäbod)	5 812	3 000	52%	3 000	52%	3 000	52%
Fäbodbete							
Fäbodbete (kr/ha)	1 174	1 000	85%	1 000	85%	1 000	85%
Särskild skötsel av fäbodbete (kr/ha)	2 150	1 200	56 %	1 200	56 %	1 200	56 %
Hotade husdjursraser							
Getter (kr/de)	1 899	-	-	1 450	76%	1 450	76%
Får (kr/de)	8 674	-	-	1 450	17%	1 450	17%
Nöt (kr/de)	5 254	-	-	1 450	28%	1 450	28%
Svin (kr/de)	16 119	-	-	2 050	13%	2 050	13%
Minskat kväveläckage							
Fånggröda (kr/ha)	1 442	-	-	1 100	76%	1 100	76%
Värbearbetning (kr/ha)	639	-	-	600	94%	600	94%
Skyddszon							
Skyddszon mot vattendrag (kr/ha)	3 190	-	-	3 000	94%	3 000	94%
Anpassad skyddszon (kr/ha)	4 114	-	-	3 000	73%	3 000	73%
Skötsel av våtmarker och dammar							
Skötsel av våtmarker och dammar (kr/ha)	7 878	4 000	51%	4 000	51%	4 000	51%
Markersättning hela landet förutom Götalands södra slättbygder, åkermark (kr/ha)	1 654	1 000	60%	1 000	60%	1 000	60%
Markersättning i Götalands södra slättbygder, åkermark (kr/ha)	5 254	3 000	57%	3 000	57%	3 000	57%
Vallodling							
Vallodling med avdrag för gröd-diversifiering och ekologiska fokusarealer vallinsådd i spannmål (kr/ha)	532	500	94%		94%		94%

Som går att utläsa i tabellen så varierar skillnaden mellan ersättningsnivå och maximal ersättningsnivå enligt kalkyl stort mellan de olika ersättningsformerna. De beslutade ersättningsnivåerna täcker mellan 97 procent av maximal ersättningsnivå enligt kalkyl som högst, till endast 6 procent av maximal ersättningsnivå enligt kalkyl som lägst. Det bör dock också påpekas att även beräknad maximal ersättningsnivå enligt kalkyl varierar stort mellan olika ersättningar. I vissa fall, exempelvis för omställning till eko för potatis och grönsaker, finns därför inte möjlighet att lägga en ersättningsnivå i närheten av kalkylens nivå då det finns ett stödtak per hektar på EU-nivå. Det stödtaket är på 600 € för ettåriga och 900 € för specialiserade fleråriga grödor. Det är möjligt att få undantag i särskilt underbyggda fall.

Bilaga 3 Resultat från undersökning Sveriges Lantbruk våren 2018

Miljöersättningar och pengar Hur tungt väger ersättningsnivåerna?

Sveriges Lantbruk våren 2018

En undersökning bland lantbrukare

Jörgen Johansson
14 juni 2018

Sammanfattning och slutsatser 1 (5)

- ❖ Mätningen är representativ för alla lantbruksföretagare med över 10 ha åker. Svar från 431 företagare ingår i redovisningen.
- ❖ 8 av 10 lantbrukare har någon av de nämnda miljöersättningarna 2018. Vanligast är Betesmarker och Slätteräng allmän skötsel samt Vallodling. 7 procent av lantbrukarna har aldrig haft någon av miljöersättningarna.
- ❖ Tre av fyra lantbrukare som har ersättning för vallodling för 2018 menar att ersättningsnivån har stor betydelse. Var femte menar att den har liten betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var tredje att nivån har stor betydelse.
- ❖ Tre av fyra lantbrukare som har ersättning för betesmarker och slätterängar med allmän skötsel för 2018 menar att ersättningsnivån har stor betydelse. Var sjätte menar att den har liten betydelse. Bland de som ej har ersättningen menar var fjärde att nivån har stor betydelse.
- ❖ Nio av tio lantbrukare som har ersättning för betesmarker med särskild skötsel för 2018 menar att ersättningsnivån har stor betydelse. Var tjugonde menar att den har liten betydelse. Bland de som ej har ersättningen menar var femte att nivån har stor betydelse.
- ❖ Nio av tio lantbrukare som har ersättning för slätterängar med särskild skötsel för 2018 menar att ersättningsnivån har stor betydelse. Ingen menar att den har liten betydelse. Bland de som ej har ersättningen menar var femte att nivån har stor betydelse.

3

Sammanfattning och slutsatser 2 (5)

- ❖ Tre av fyra lantbrukare som har ersättning för vårbearbetning för 2018 menar att ersättningsnivån har stor betydelse. En av fyra menar att den har liten betydelse. Bland de som ej har ersättningen menar var femte att nivån har stor betydelse.
- ❖ Åtta av tio lantbrukare som har ersättning för fånggröda för 2018 menar att ersättningsnivån har stor betydelse. En av tio menar att den har liten betydelse. Bland de som ej har ersättningen menar var femte att nivån har stor betydelse.
- ❖ Sju av tio lantbrukare som har ersättning för skyddszon för vattendrag för 2018 menar att ersättningsnivån har stor betydelse. En av fyra menar att den har liten betydelse. Bland de som ej har ersättningen menar var femte att nivån har stor betydelse.
- ❖ De femton lantbrukare som har ersättning för skötsel av våtmarker för 2018. Tio av dem menar att ersättningsnivån har stor betydelse. Fem menar att den har liten betydelse. Bland de som inte har ersättning menar var sjätte att nivån har stor betydelse.
- ❖ Praktiskt taget samtliga lantbrukare som har ersättning för ekologisk produktion (spannmål mm) för 2018 menar att ersättningsnivån har stor betydelse. Bland de som inte har ersättningar menar var femte att nivån har stor betydelse.
- ❖ De fem lantbrukare som har ersättning för ekologisk produktion (potatis och grönsaker) för 2018. Tre av dem menar att ersättningsnivån har mycket stor betydelse och två stycken menar att den har ganska liten betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var sjätte att nivån har stor betydelse.

4

Sammanfattning och slutsatser 3 (5)

- ❖ En medelvärdesberäkning indikerar att vallodling samt betesmarker (allmänt plus särskild skötsel) är de ersättningar för vilka pengarna verkar viktigast.
- ❖ En Top Box-beräkning visar att betesmarker med särskild skötsel samt ekoproduktion (spannmål mm) är de miljöersättningar där pengarna är mest betydelsefulla för de lantbrukare som har respektive ersättning 2018. Ersättningsnivåernas vikt för vallodling samt betesmarker/slätterängar allmän skötsel backar i vid denna typ rangordning.
- ❖ Fyra av tio lantbrukare som har ersättning för vallodling för 2018 menar att *annat* än ersättningsnivån har haft större betydelse. Lika många menar att inget haft större betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var fjärde att inget haft större betydelse än nivån.
- ❖ Fyra av tio lantbrukare som har ersättning för betesmarker och slätterängar (allmän skötsel) för 2018 menar att *annat* än ersättningsnivån har haft större betydelse. Lika många menar att inget haft större betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var sjätte att inget haft större betydelse än nivån.
- ❖ Var tredje lantbrukare som har ersättning för betesmarker (särskild skötsel) för 2018 menar att *annat* än ersättningsnivån har haft större betydelse. Hälften menar att inget haft större betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var sjätte att inget haft större betydelse än nivån.

5

Sammanfattning och slutsatser 4 (5)

- ❖ En av tre lantbrukare som har ersättning för slätterängar (särskild skötsel) för 2018 menar att *annat* än ersättningsnivån har haft större betydelse. Fyra av tio menar att inget haft större betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var sjätte att inget haft större betydelse än nivån.
- ❖ En av tre lantbrukare som har ersättning för vårbearbetning för 2018 menar att *annat* än ersättningsnivån har haft större betydelse. Hälften menar att inget haft större betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var sjätte att inget har haft större betydelse än nivån.
- ❖ En av sex lantbrukare som har ersättning för fånggröda för 2018 menar att *annat* än ersättningsnivån har haft större betydelse. Två av tre menar att inget haft större betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var sjätte att inget haft större betydelse än nivån.
- ❖ Hälften av de lantbrukare som har ersättning för skyddszon mot vattendrag för 2018 menar att *annat* än ersättningsnivån har haft större betydelse. En av tre menar att inget haft större betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var sjunde att inget har haft större betydelse än nivån.
- ❖ Hälften av de femton lantbrukare som har ersättning för skötsel av våtmarker under 2018 menar att *annat* än ersättningsnivån har haft större betydelse. En av tre menar att inget haft större betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var åttonde att inget haft större betydelse än nivån.

6

Sammanfattning och slutsatser 5 (5)

- ❖ Fyra av tio lantbrukare som har ersättning för ekologisk produktion (spannmål m m) för 2018 menar att *annat* än ersättningsnivån har haft större betydelse. Hälften menar att inget haft större betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var sjätte att inget haft större betydelse än nivån.
- ❖ De fem lantbrukare som har haft ersättning för ekologisk produktion (potatis och grönsaker) under 2018. En av dessa menar att *annat* än ersättningsnivån har haft större betydelse. Övriga fyra menar att inget haft större betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var sjunde att inget haft större betydelse än nivån.
- ❖ En medelvärdesberäkning visar små skillnader mellan de olika miljöersättningarna vad gäller att annat än pengarna haft större betydelse för de beslut man fattat.
- ❖ En Top Box-beräkning visar att fånggröda samt ekoproduktion (potatis och grönsaker) är de miljöersättningar där pengarna är mest betydelsefulla för de lantbrukare som har respektive ersättning 2018. För ekoproduktion innebär det lilla antalet (24 st) intervjuer större osäkerhet.
- ❖ En öppen fråga ställdes, där de som angett att annat än ersättningsnivån haft betydelse fick motivera detta. 180 lantbrukare svarade och formuleringar som kan sorteras in som "Miljö", "Öppna landskap", "Regler, krångel, sanktioner, myndigheter" samt "Gårdens/drifens behov/förutsättningar nämndes av ungefär 40 lantbrukare vardera.

7

Utdrag ur frågeformuläret 1(4)

12 Vilka av nedanstående miljöersättningar har du åtagande för 2018?

Flera svar möjliga

- 1 Har **aldrig** haft åtagande för något av nedanstående
- 2 Har inget åtagande för nedanstående 2018
- 3 Vallodling (ej kompensationsbidrag)
- 4 Betesmarker och slätterängar med **allmän skötsel**
- 5 Betesmarker med **särskild skötsel**
- 6 Slätterängar med **särskild skötsel**
- 7 Vårbearbetning
- 8 Fånggröda
- 9 Skyddszon mot vattendrag
- 1 Skötsel av våtmarker
- 2 Ekologisk produktion – spannmål/oljevaxter/proteingrödor/andra ettåriga grödor
- 3 Ekologisk produktion – potatis och grönsaker

8

Utdrag ur frågeformuläret 2(4)

13 Hur stor betydelse har **storleken på den ekonomiska ersättningen** för din inställning till att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar?

	<i>Ett kryss på varje rad, även för de ersättningar du inte har/har haft åtagande för</i>	Mycket stor betydelse	Ganska stor betydelse	Ganska liten betydelse	Mycket liten betydelse	Vet inte/ Minns inte
A	Vallodling	☐	☐	☐	☐	☐
B	Betesmarker och slätterängar med allmän skötsel	☐	☐	☐	☐	☐
C	Betesmarker med särskild skötsel	☐	☐	☐	☐	☐
D	Slätterängar med särskild skötsel	☐	☐	☐	☐	☐
E	Värbearbetning	☐	☐	☐	☐	☐
F	Fånggröda	☐	☐	☐	☐	☐
G	Skyddszon mot vattendrag	☐	☐	☐	☐	☐
H	Skötsel av våtmarker	☐	☐	☐	☐	☐
I	Ekologisk produktion – spannmål/oljeväxter/proteingrödor/andra ettåriga grödor	☐	☐	☐	☐	☐
J	Ekologisk produktion – potatis och grönsaker	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5

9

Sveriges Lantbruk våren 2018

Utdrag ur frågeformuläret 3(4)

14 Finns det andra **faktorer** som haft **större** betydelse för ditt beslut att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar än storleken på den ekonomiska ersättningen? *Exempelvis omsorg om miljön på din mark, eller oro för sanktioner om du inte skulle anses uppfylla kraven.*

	<i>Ett kryss på varje rad, även för de ersättningar du inte har/har haft åtagande för</i>	Ja, annat haft mycket större betydelse än ersättnings-nivån	Ja, annat haft något större betydelse än ersättnings-nivån	Nej, inget har haft större betydelse än ersättnings-nivån	Vet inte/ Kan ej säga
A	Vallodling	☐	☐	☐	☐
B	Betesmarker och slätterängar med allmän skötsel	☐	☐	☐	☐
C	Betesmarker med särskild skötsel	☐	☐	☐	☐
D	Slätterängar med särskild skötsel	☐	☐	☐	☐
E	Värbearbetning	☐	☐	☐	☐
F	Fånggröda	☐	☐	☐	☐
G	Skyddszon mot vattendrag	☐	☐	☐	☐
H	Skötsel av våtmarker	☐	☐	☐	☐
I	Ekologisk produktion – spannmål/oljeväxter/proteingrödor/andra ettåriga grödor	☐	☐	☐	☐
J	Ekologisk produktion – potatis och grönsaker	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4

10

Sveriges Lantbruk våren 2018

Utdrag ur frågeformuläret 4(4)

15 OM ANNAT HAFT STÖRRE BETYDELSE: Vad är det som haft större betydelse för ditt beslut än den ekonomiska ersättningsnivån?

.....
.....

11

Sveriges Lantbruk våren 2018

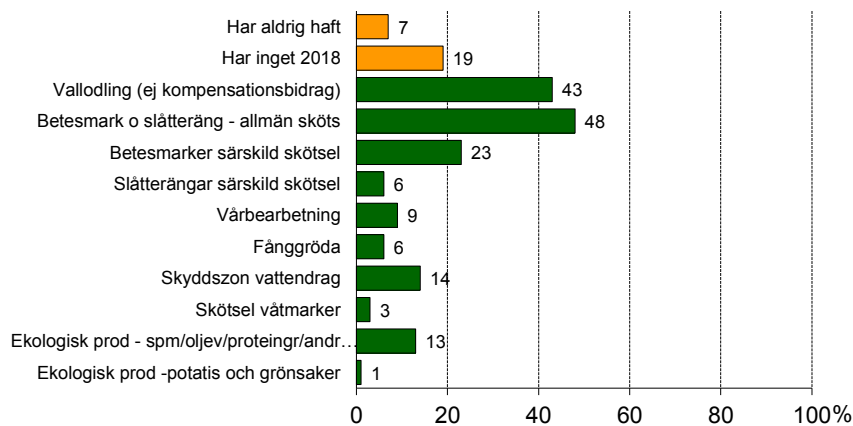
8 av 10 lantbrukare har någon av de nämnda miljöersättningarna 2018. Vanligast är Betesmarker och Slätteräng allmän skötsel samt Vallodling. 7 procent av lantbrukarna har aldrig haft någon av miljöersättningarna

Fråga:

Vilka av nedanstående miljöersättningar har du åtagande för 2018?

Flera svar möjliga

Bas: Samtliga 431 st

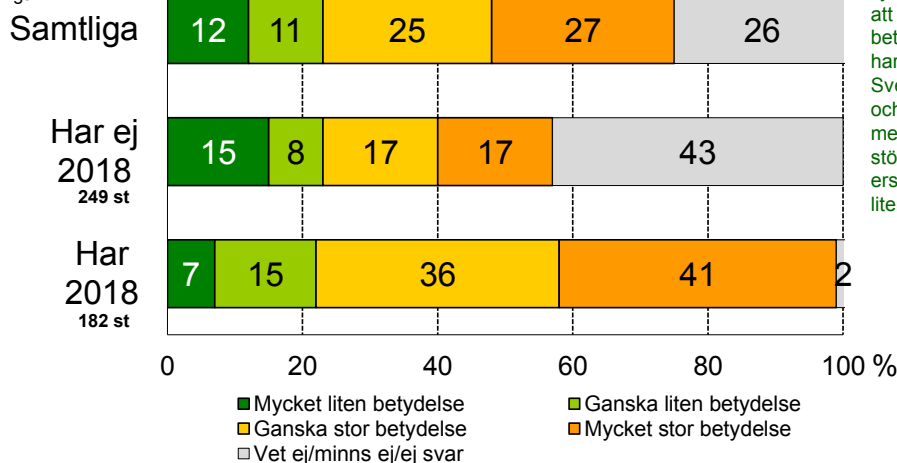

Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att lantbrukare utan djur och med 0-5 ha skog aldrig haft någon av miljöersättningarna. Motsatsen gäller för större djurhållare (>25 djurenheter), de med över 50 ha åker samt yngre (-40 år) som i stor utsträckning haft och har väldigt många miljöersättningar.

Tre av fyra lantbrukare som har ersättning för vallodling för 2018 menar att ersättningsnivån har stor betydelse. Var femte menar att den har liten betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var tredje att nivån har stor betydelse.

Fråga: Hur stor betydelse har storleken på den ekonomiska ersättningen för din inställning till att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar?

Vallodling

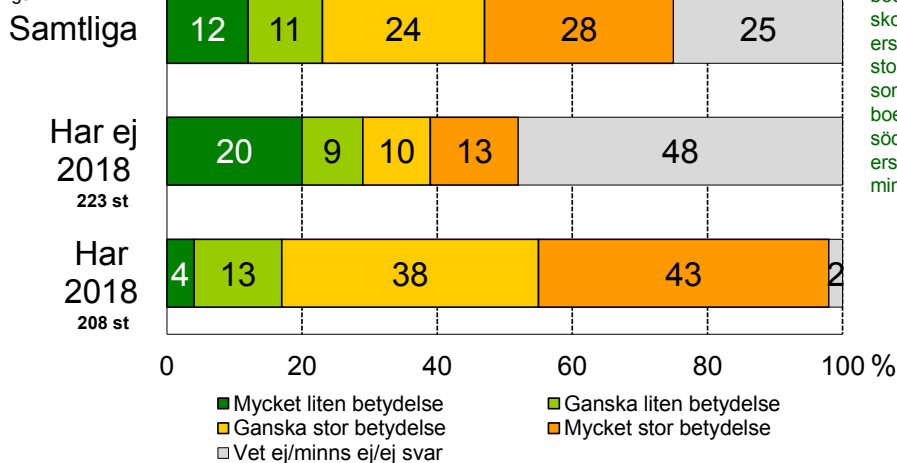

Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att mindre djurhållare (>25 djur-/ koenheter) svarar att ersättningen har stor betydelse. De som inte har djur samt boende i Svealands skogsbygder och Götalands slätt och mellanbygder anger i större utsträckning att ersättningsnivån har liten betydelse.

Tre av fyra lantbrukare som har ersättning för betesmarker och slätterängar med allmän skötsel för 2018 menar att ersättningsnivån har stor betydelse. Var sjätte menar att den har liten betydelse. Bland de som ej har ersättningen menar var fjärde att nivån har stor betydelse.

Fråga: Hur stor betydelse har storleken på den ekonomiska ersättningen för din inställning till att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar?

Betesmarker och slätterängar -allmän skötsel

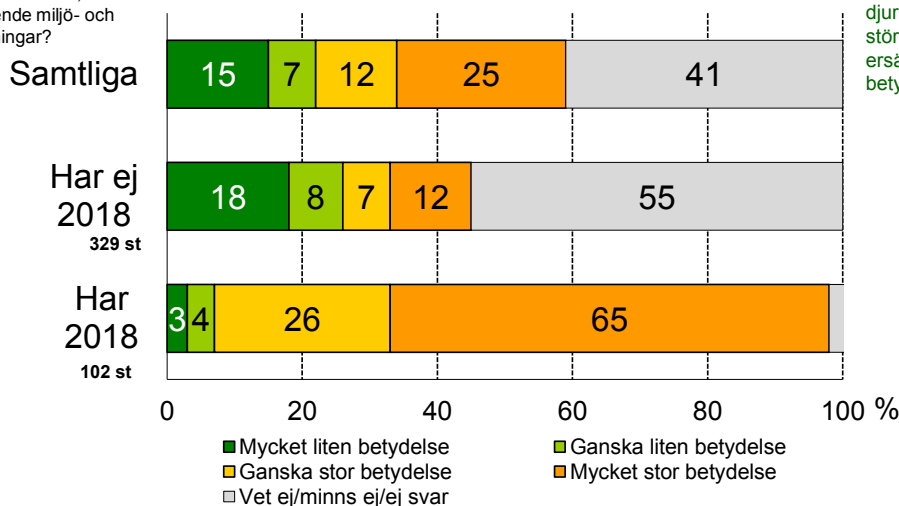
Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att både mindre och större djurhållare samt boende i Götalands skogsbygder anger att ersättningsnivån har stor betydelse. För dem som inte har djur samt boende i Götalands södra slättbygder är ersättningsnivån mindre viktig.

Nio av tio lantbrukare som har ersättning för betesmarker med särskild skötsel för 2018 menar att ersättningsnivån har stor betydelse. Var tjugonde menar att den har liten betydelse. Bland de som ej har ersättningen menar var femte att nivån har stor betydelse

Fråga: Hur stor betydelse har storleken på den ekonomiska ersättningen för din inställning till att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar?

Betesmarker med särskild skötsel

Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att de såväl små som stora djurhållare samt de med störst arealer anger att ersättningsnivån har stor betydelse.

15

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

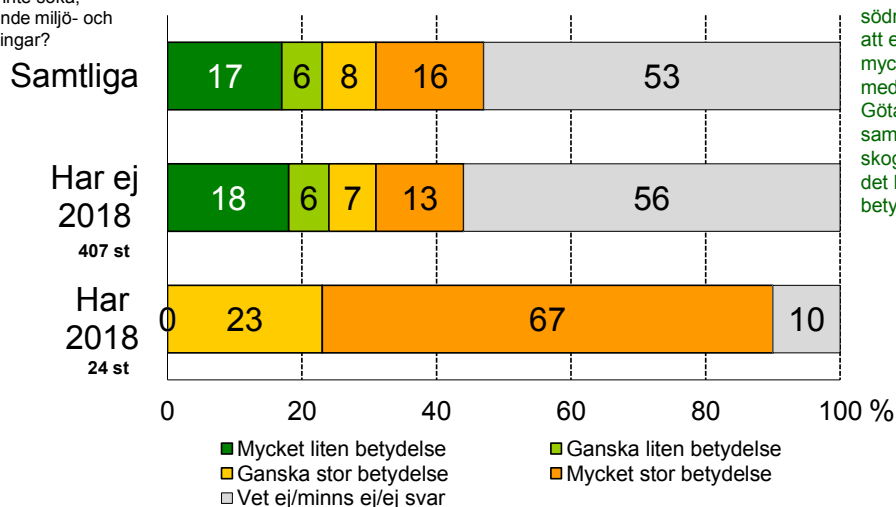
Sveriges Lantbruk våren 2018

Nio av tio lantbrukare som har ersättning för slätterängar med särskild skötsel för 2018 menar att ersättningsnivån har stor betydelse. Ingen menar att den har liten betydelse. Bland de som ej har ersättningen menar var femte att nivån har stor betydelse

Fråga: Hur stor betydelse har storleken på den ekonomiska ersättningen för din inställning till att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar?

Slätterängar med särskild skötsel

Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att boende i Götalands södra slättbygder anger att ersättningsnivån har mycket stor betydelse medan boende i Götalands mellanbygder samt Götalands skogsbygder menar att det har ganska liten betydelse.

16

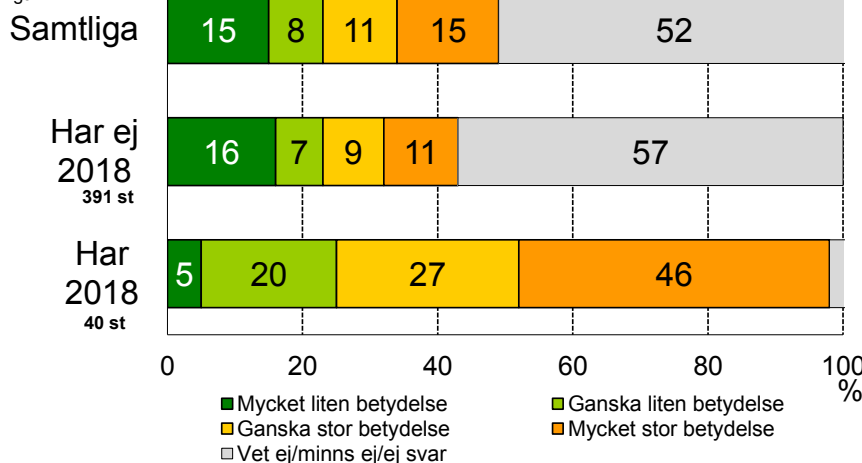
© Landja Marknadsanalys/NUI AB

Sveriges Lantbruk våren 2018

Tre av fyra lantbrukare som har ersättning för vårbearbetning för 2018 menar att ersättningsnivån har stor betydelse. En av fyra menar att den har liten betydelse. Bland de som ej har ersättningen menar var femte att nivån har stor betydelse

Fråga: Hur stor betydelse har storleken på den ekonomiska ersättningen för din inställning till att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar?

Vårbearbetning

Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att de med störst arealer svarar att ersättningsnivån har mycket stor betydelse. Intressant är att det finns en polarisering inom några grupper som innebär att det både finns förhållandevis många som anger att ersättningsnivån har stor betydelse som att det har liten betydelse. Detta är fallet bland boenden i Götalands södra slättbygder, Götalands mellanbygder samt bland lantbrukare -40 år.

17

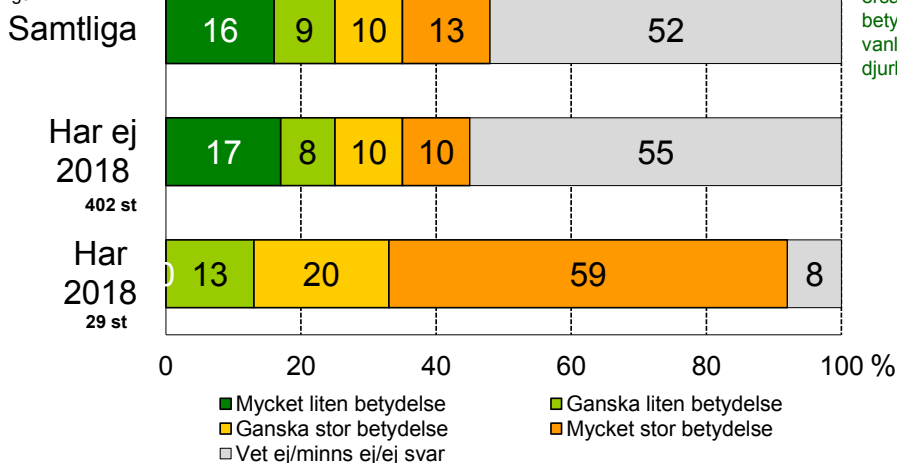
© Landja Marknadsanalys/NUI AB

Sveriges Lantbruk våren 2018

Åtta av tio lantbrukare som har ersättning för fånggröda för 2018 menar att ersättningsnivån har stor betydelse. En av tio menar att den har liten betydelse. Bland de som ej har ersättningen menar var femte att nivån har stor betydelse.

Fråga: Hur stor betydelse har storleken på den ekonomiska ersättningen för din inställning till att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar?

Fånggröda

Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att boende i Götalands södra slättbygder anger att ersättningsnivån har stor betydelse och mindre vanligt att större djurhållare säger det.

18

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

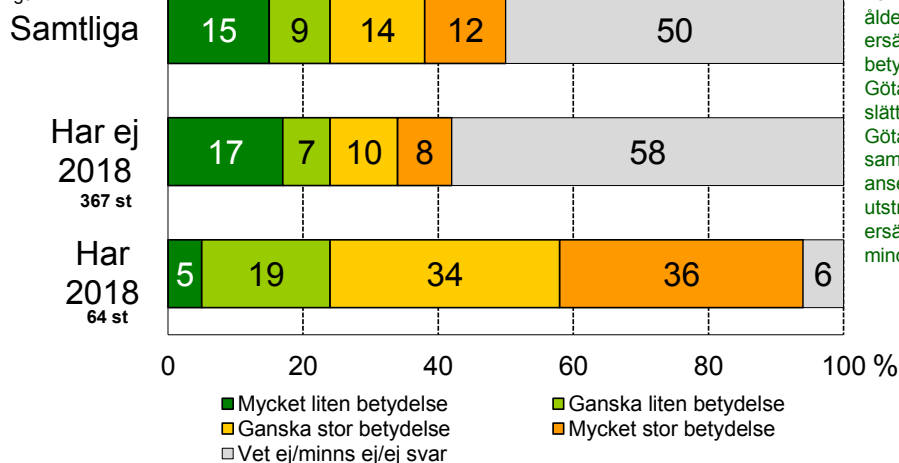
Sveriges Lantbruk våren 2018

Sju av tio lantbrukare som har ersättning för skyddszon för vattendrag för 2018 menar att ersättningsnivån har stor betydelse. En av fyra menar att den har liten betydelse. Bland de som ej har ersättningen menar var femte att nivån har stor betydelse

Fråga: Hur stor betydelse har storleken på den ekonomiska ersättningen för din inställning till att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar?

Skyddszon vid vattendrag

Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att de med störst arealer, boende i Götalands norra slättbygder samt i ålder -40 år anger att ersättningsnivån har stor betydelse. Boende i Götalands södra slättbygder och Götalands mellanbygder samt större djurhållare anser däremot i större utsträckning att ersättningsnivån har mindre betydelse.

19

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

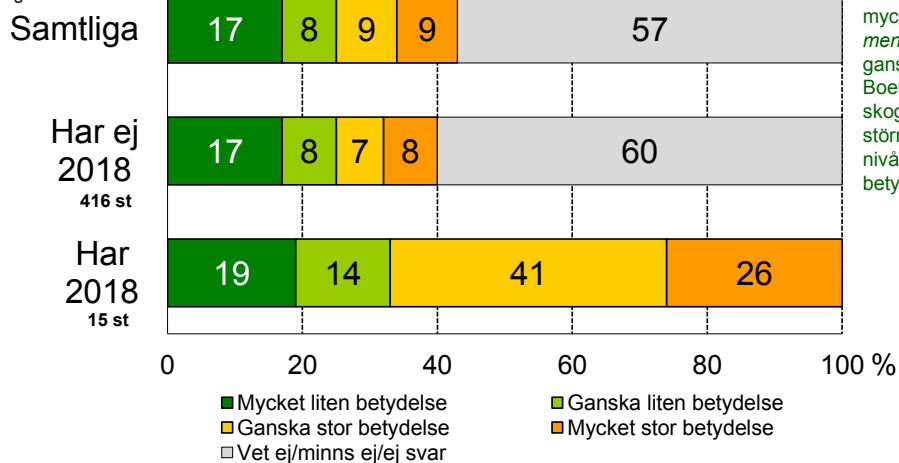
Sveriges Lantbruk våren 2018

Femton lantbrukare har ersättning för skötsel av våtmarker för 2018. Tio av dem menar att ersättningsnivån har stor betydelse. Fem menar att den har liten betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var sjätte att nivån har stor betydelse

Fråga: Hur stor betydelse har storleken på den ekonomiska ersättningen för din inställning till att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar?

Skötsel av våtmarker

Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att boende i Götalands södra slättbygder anger att ersättningsnivån har mycket stor betydelse *men* även att den har ganska liten betydelse. Boende i Götalands skogsbygder anger i större utsträckning att nivån har liten betydelse.

20

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

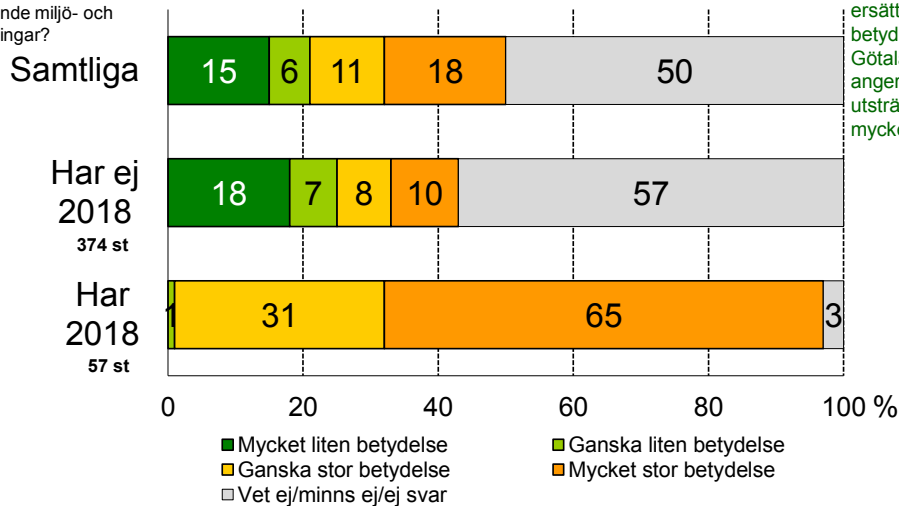
Sveriges Lantbruk våren 2018

Praktiskt taget samtliga lantbrukare som har ersättning för ekologisk produktion (spannmål mm) för 2018 menar att ersättningsnivån har stor betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var femte att nivån har stor betydelse

Fråga: Hur stor betydelse har storleken på den ekonomiska ersättningen för din inställning till att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar?

Ekologisk produktion
Spannmål/oljevaxter/proteingrödor/andra ettåriga grödor

Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att de med störst arealer anger att ersättningsnivån har stor betydelse. Boende i Götalands mellanbygder anger däremot i större utsträckning att nivån har mycket liten betydelse.

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

Sveriges Lantbruk våren 2018

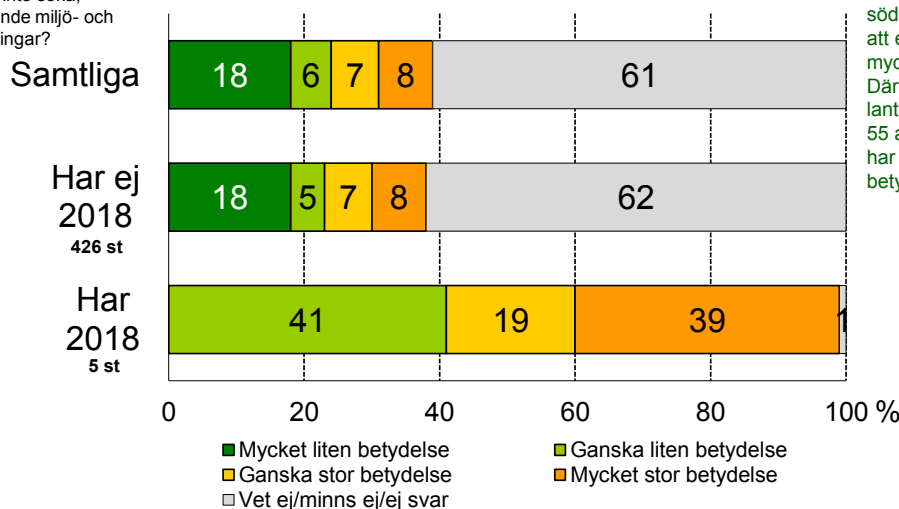
21

Fem lantbrukare har ersättning för ekologisk produktion (potatis och grönsaker) för 2018. Tre av dem menar att ersättningsnivån har mycket stor betydelse och två stycken menar att den har ganska liten betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var sjätte att nivån har stor betydelse

Fråga: Hur stor betydelse har storleken på den ekonomiska ersättningen för din inställning till att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar?

Ekologisk produktion
Potatis och grönsaker

Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att boende i Götalands södra slättbygder anger att ersättningsnivån har mycket stor betydelse. Däremot anger lantbrukare i åldern 41-55 att ersättningsnivån har ganska liten betydelse.

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

Sveriges Lantbruk våren 2018

22

Medelvärden:

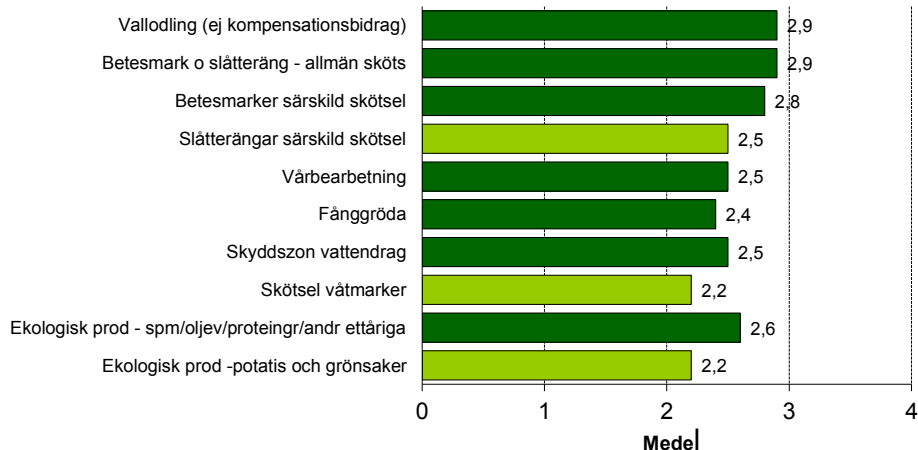
Vallodling samt betesmarker (allmänt plus särskild skötsel) är de ersättningar för vilka pengarna verkar viktigast. Antalet intervjuade med slätterängar, skötsel av våtmarker samt ekoodling (potatis och grönsaker) är litet, varför de värdena är mer osäkra.

Fråga:

Hur stor betydelse har **storleken på den ekonomiska ersättningen** för din inställning till att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar?

Svarsskala: 1-4: Mycket liten – Mycket stor

Bas: Samtliga 431 st

De ljusa staplarna indikerar få intervjuer och större osäkerhet. I genomsnitt hamnar svaren mellan "ganska liten" och "ganska stor betydelse". Detta tyder på ett ganska stort utrymme som inte påverkas av ersättningsnivån. Medelvärdena ger dock inte hela bilden.

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

Sveriges Lantbruk våren 2018

23

"Top Box"

- ❖ En Top Box är ett sätt att försöka tydliggöra skillnaderna mellan olika alternativ genom att betona de mer extrema svaren. Sådana skillnader som medelvärden tenderar att släta ut.
- ❖ Svartalternativen för frågan om hur viktig den ekonomiska ersättningen är:
  - Mycket stor betydelse
  - Ganska stor betydelse
  - Ganska liten betydelse
  - Mycket liten betydelse
- ❖ En Top Box innebär att man "straffar" andelen "Mycket stor betydelse" genom att subtrahera andelen som angett ganska liten eller mycket liten betydelse.
- ❖ I det följande har vi subtraherat båda svartalternativen för "liten" från "mycket stor".
- ❖ Det är viktigt att notera att vi har få intervjuer för vissa miljöersättningar. De som bedöms kunna vara mest utsatta för slumpvariation har markerats med avvikande färg.

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

Sveriges Lantbruk våren 2018

24

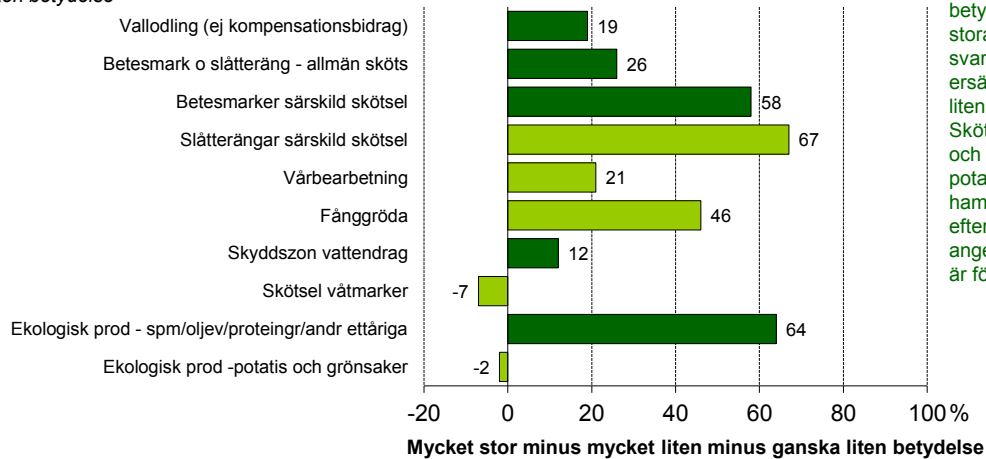
Top Box:

Betesmarker med särskild skötsel samt ekoproduktion är de miljöersättningar där pengarna är mest betydelsefulla för de lantbrukare som har respektive ersättning 2018. Detsamma gäller slätterrängar med särskild skötsel, men det lilla antalet (24 st) intervjuer innebär större osäkerhet.

Fråga:

Hur stor betydelse har **storleken på den ekonomiska ersättningen** för din inställning till att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar? **Bas: Har 2018**

Andel som svarat "mycket stor betydelse" minus andelen som svarat "mycket liten" samt "ganska liten betydelse"

Vallodling samt betesmarker/slätterräng ar allmän skötsel backar i denna rangordning då det finns stora grupper som svarar "mycket stor betydelse", men också stora grupper som svarar att ersättningsnivån har liten betydelse. Skötsel av våtmarker och ekoodling av potatis och grönsaker hamnar på minus, eftersom andelen som angett "liten betydelse" är förhållandevis stor.

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

Sveriges Lantbruk våren 2018

25

Fyra av tio lantbrukare som har ersättning för vallodling för 2018 menar att *annat* än ersättningsnivån har haft större betydelse. Lika många menar att inget haft större betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var fjärde att inget haft större betydelse än nivån.

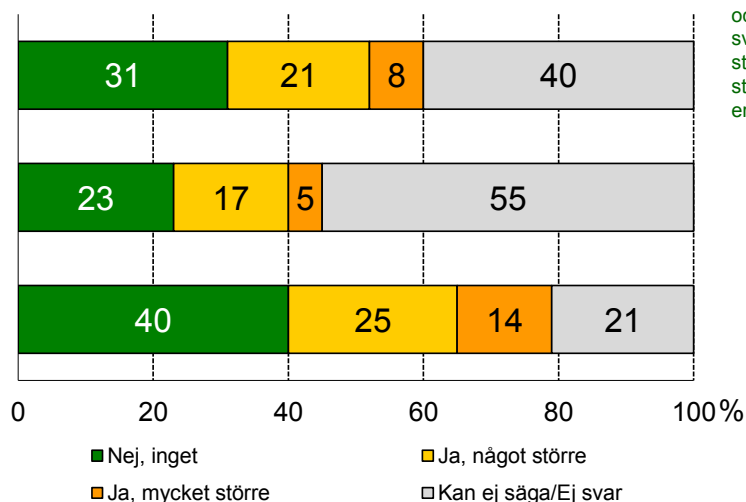
Fråga: Finns det andra faktorer som haft större betydelse för ditt beslut att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar än storleken på den ekonomiska ersättningen?

Samtliga

Har ej 2018
249 st

Har 2018
182 st

Vallodling

Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att de med störst arealer och djurbesättningar svarar att inget haft större betydelse än storleken på ersättningen.

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

Sveriges Lantbruk våren 2018

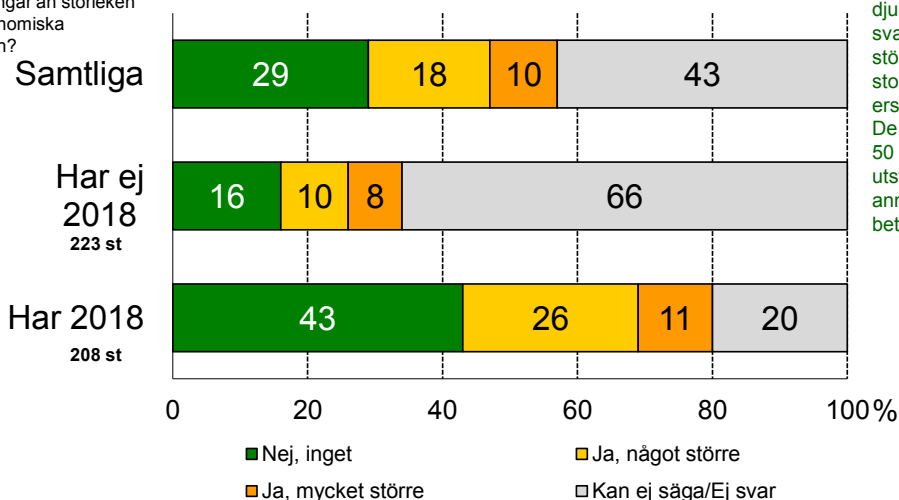
26

Fyra av tio lantbrukare som har ersättning för betesmarker och slätterängar (allmän skötsel) för 2018 menar att *annat* än ersättningsnivån har haft större betydelse. Lika många menar att inget haft större betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var sjätte att inget haft större betydelse än nivån.

Fråga: Finns det andra faktorer som haft större betydelse för ditt beslut att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar än storleken på den ekonomiska ersättningen?

Betesmarker och slätterängar allmän skötsel

Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att de med störst arealer och djurbesättningar svarar att inget haft större betydelse än storleken på ersättningen. De med skogsareal 6-50 ha har i större utsträckning angett att annat haft något större betydelse.

27

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

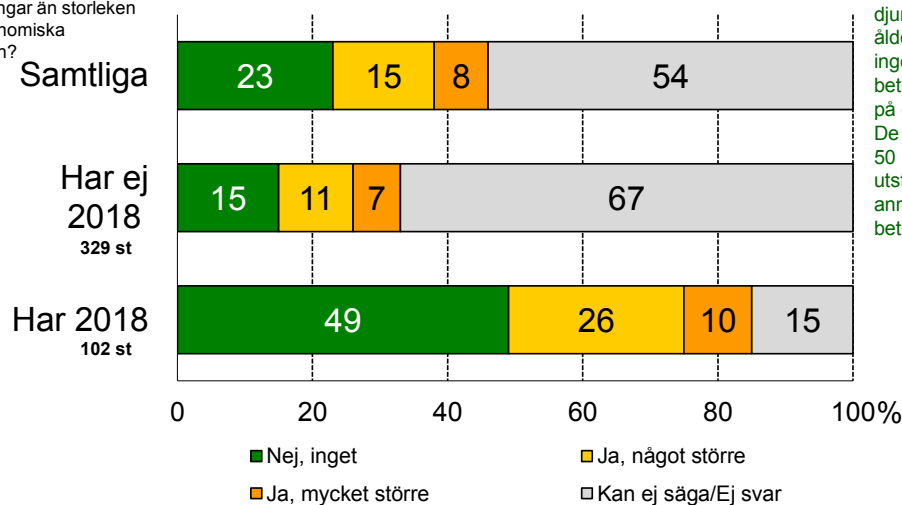
Sveriges Lantbruk våren 2018

Var tredje lantbrukare som har ersättning för betesmarker (särskild skötsel) för 2018 menar att *annat* än ersättningsnivån har haft större betydelse. Hälften menar att inget haft större betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var sjätte att inget haft större betydelse än nivån

Fråga: Finns det andra faktorer som haft större betydelse för ditt beslut att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar än storleken på den ekonomiska ersättningen?

Betesmarker med särskild skötsel

Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att de med störst arealer och djurbesättningar samt ålder <40 år svarar att inget haft större betydelse än storleken på ersättningen. De med skogsareal 6-50 ha har i större utsträckning angett att annat haft något större betydelse.

28

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

Sveriges Lantbruk våren 2018

En av tre lantbrukare som har ersättning för slåtterängar (särskild skötsel) för 2018 menar att *annat* än ersättningsnivån har haft större betydelse. Fyra av tio menar att inget haft större betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var sjätte att inget haft större betydelse än nivån

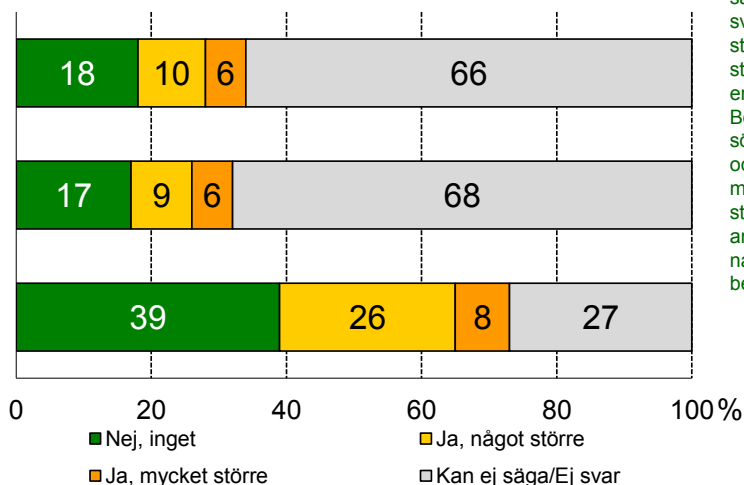
Fråga: Finns det andra faktorer som haft större betydelse för ditt beslut att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar än storleken på den ekonomiska ersättningen?

Slåtterängar med särskild skötsel

Samtliga

Har ej 2018
407 st

Har 2018
24 st

Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att de med störst arealer samt ålder -40 år svarar att inget haft större betydelse än storleken på ersättningen. Boende i Götalands södra slättbygder och Götalands mellanbygder har i större utsträckning angett att annat haft något större betydelse.

29

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

Sveriges Lantbruk våren 2018

En av tre lantbrukare som har ersättning för vårbearbetning för 2018 menar att *annat* än ersättningsnivån har haft större betydelse. Hälften menar att inget haft större betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var femte att inget har haft större betydelse än nivån

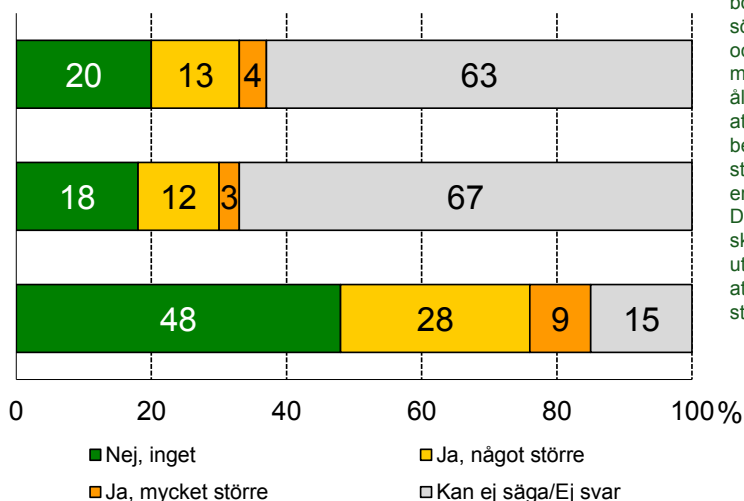
Fråga: Finns det andra faktorer som haft större betydelse för ditt beslut att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar än storleken på den ekonomiska ersättningen?

Vårbearbetning

Samtliga

Har ej 2018
391 st

Har 2018
40 st

Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att de med störst arealer, boende i Götalands södra slättbygder och Götalands mellanbygder samt ålder -40 år svarar att inget haft större betydelse än storleken på ersättningen. De med 6-50 ha skog har i större utsträckning angett att annat haft något större betydelse.

30

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

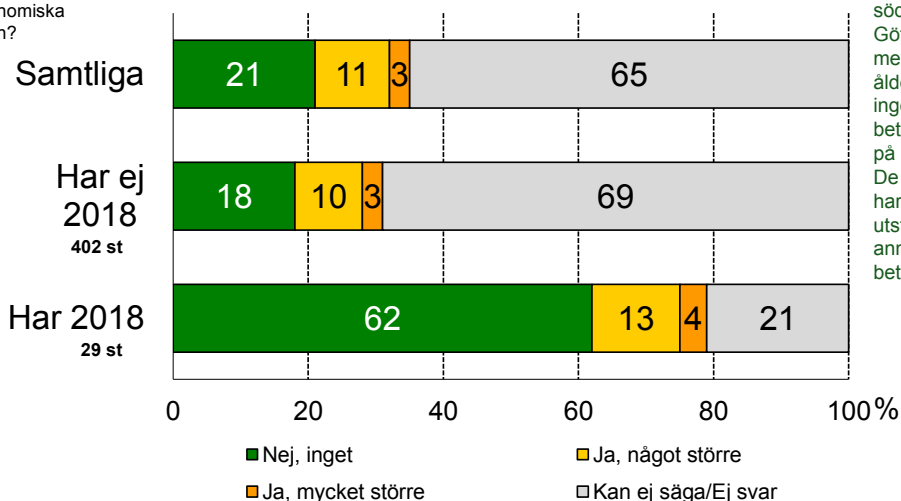
Sveriges Lantbruk våren 2018

En av sex lantbrukare som har ersättning för fånggröda för 2018 menar att *annat* än ersättningsnivån har haft större betydelse. Två av tre menar att inget haft större betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var sjätte att inget haft större betydelse än nivån

Fråga: Finns det andra faktorer som haft större betydelse för ditt beslut att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar än storleken på den ekonomiska ersättningen?

Fånggröda

Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att de med störst arealer, boende i Götalands södra slättbygder och Götalands mellanbygder samt i ålder -40 år svarar att inget haft större betydelse än storleken på ersättningen. De med 6-50 ha skog har i större utsträckning angett att annat haft något större betydelse.

31

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

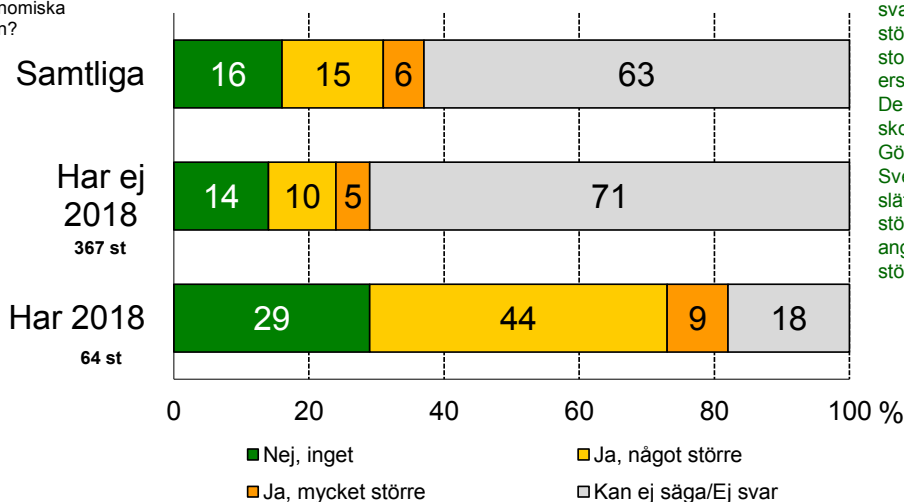
Sveriges Lantbruk våren 2018

Hälften av de lantbrukare som har ersättning för skyddszon mot vattendrag för 2018 menar att *annat* än ersättningsnivån har haft större betydelse. En av tre menar att inget haft större betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var sjunde att inget har haft större betydelse än nivån

Fråga: Finns det andra faktorer som haft större betydelse för ditt beslut att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar än storleken på den ekonomiska ersättningen?

Skyddszon mot vattendrag

Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att de med störst arealer samt i ålder -40 år svarar att inget haft större betydelse än storleken på ersättningen. De med 6-50 ha skog samt boende i Götalands norra/ Svealands slättbygder har i större utsträckning angett att annat haft större betydelse.

32

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

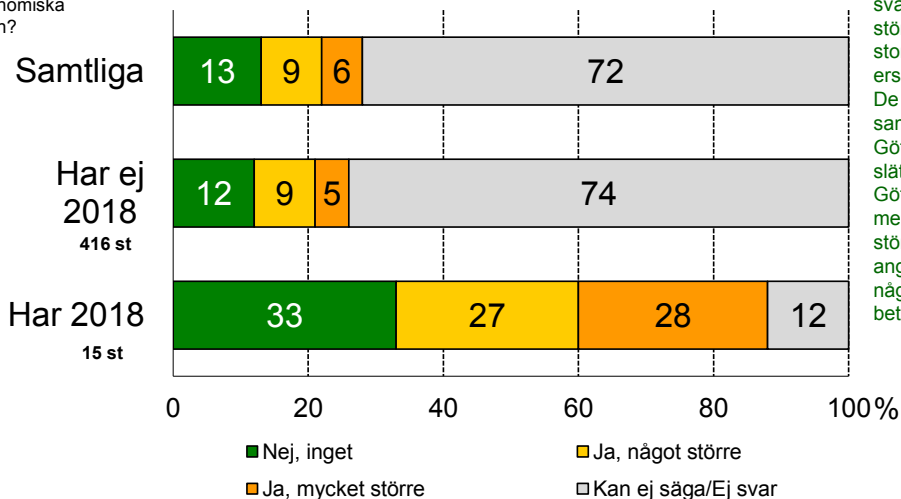
Sveriges Lantbruk våren 2018

Hälften av de femton lantbrukare som har ersättning för skötsel av våtmarker under 2018 menar att *annat* än ersättningsnivån har haft större betydelse. En av tre menar att inget haft större betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var åttonde att inget haft större betydelse än nivån

Fråga: Finns det andra faktorer som haft större betydelse för ditt beslut att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar än storleken på den ekonomiska ersättningen?

Skötsel av våtmarker

Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att de med störst arealer, samt i ålder -40 år svarar att inget haft större betydelse än storleken på ersättningen. De med 6-50 ha skog samt boende i Götalands södra slättbygder och Götalands mellanbygder har i större utsträckning angett att annat haft något större betydelse.

33

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

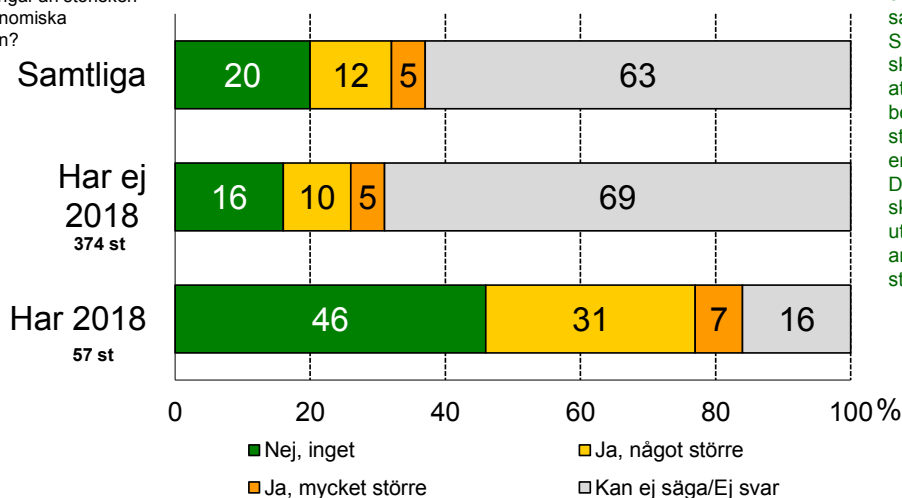
Sveriges Lantbruk våren 2018

Fyra av tio lantbrukare som har ersättning för ekologisk produktion (spannmål m m) för 2018 menar att *annat* än ersättningsnivån har haft större betydelse. Hälften menar att inget haft större betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var sjätte att inget haft större betydelse än nivån

Fråga: Finns det andra faktorer som haft större betydelse för ditt beslut att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar än storleken på den ekonomiska ersättningen?

Ekologisk produktion Spannmål/oljeväxter/proteingrödor/andra ettåriga grödor

Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att de med störst arealer och djurbesättningar samt boende i Svealands skogsbygder svarar att inget haft större betydelse än storleken på ersättningen. De med 6-50 ha skog anser i större utsträckning att annat haft något större betydelse.

34

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

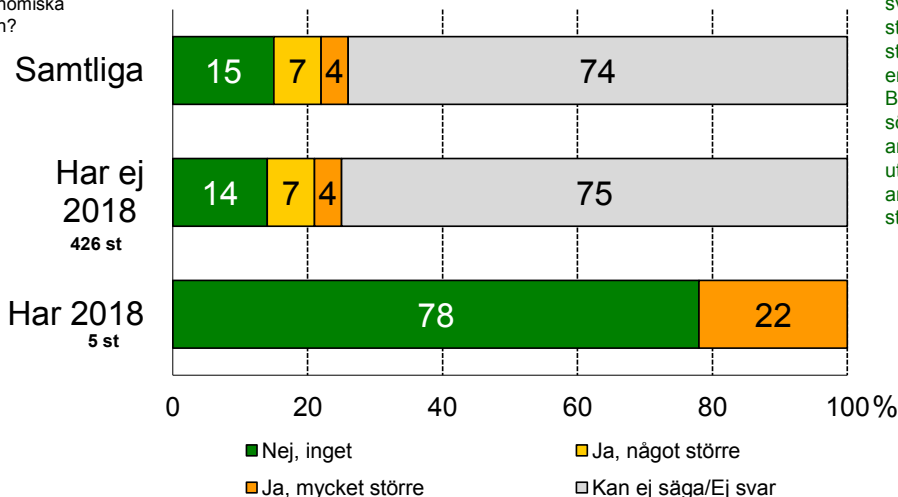
Sveriges Lantbruk våren 2018

Fem lantbrukare har haft ersättning för ekologisk produktion (potatis och grönsaker) under 2018. En av dessa menar att *annat* än ersättningsnivån har haft större betydelse. Övriga fyra menar att inget haft större betydelse. Bland de som inte har ersättningen menar var sjunde att inget haft större betydelse än nivån

Fråga: Finns det andra faktorer som haft större betydelse för ditt beslut att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar än storleken på den ekonomiska ersättningen?

Ekologisk produktion Potatis och grönsaker

Samtliga: Det är vanligare än genomsnittligt att de med störst arealer samt i ålder -40 år svarar att inget haft större betydelse än storleken på ersättningen. Boende i Götalands södra slättbygder anser i större utsträckning att annat haft något större betydelse.

35

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

Sveriges Lantbruk våren 2018

Medelvärden:

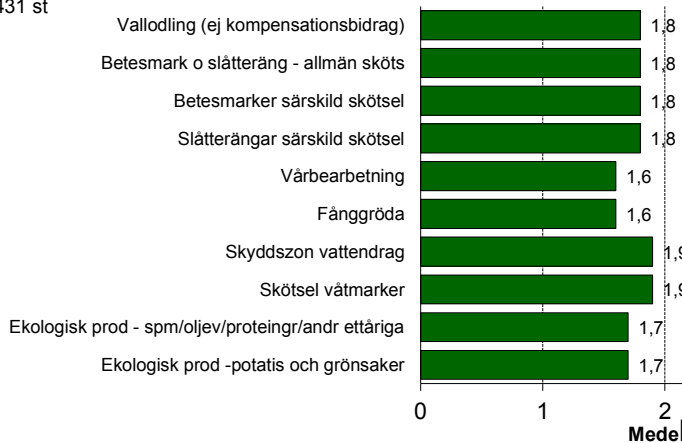
Skillnaderna är små mellan de olika miljöersättningarna.

Fråga:

Finns det andra faktorer som haft större betydelse för ditt beslut att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar än storleken på den ekonomiska ersättningen?

Exempelvis omsorg om miljön på din mark, eller oro för sanktioner om du inte skulle anses uppfylla kraven.

Bas: Samtliga 431 st

Svarsskala och poängsättning:
Nej, inget = 1
Ja, annat...något = 2
Ja, annat...mycket = 4
Poängsättningen antar således att steget mellan "något" och "mycket" är större än mellan "inget" och "något".
Nivåerna ligger genomgående närmare "något" än inget vilket stöds av resultaten för frågan om hur stor betydelse ersättningsnivåerna har.
Medelvärdeha ger dock inte hela bilden.

36

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

Sveriges Lantbruk våren 2018

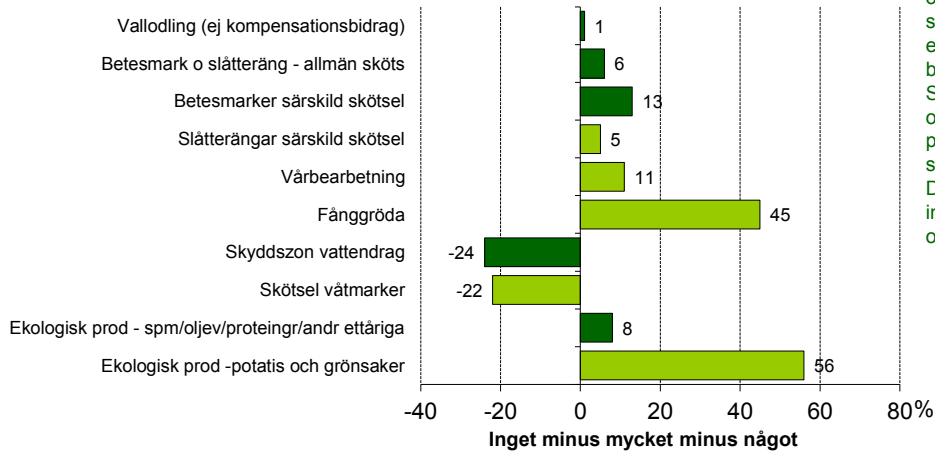
Top Box:

Fånggröda samt ekoproduktion – potatis och grönsaker är de miljöersättningar där pengarna är mest betydelsefulla för de lantbrukare som har respektive ersättning 2018. I det senare fallet innebär det lilla antalet (24 st) intervjuer större osäkerhet.

Fråga:

Finns det andra **faktorer** som haft **större** betydelse för ditt beslut att söka, eller inte söka, nedanstående miljö- och ekoersättningar än storleken på den ekonomiska ersättningen?
Exempelvis omsorg om miljön på din mark, eller oro för sanktioner om du inte skulle anses uppfylla kraven. **Bas: Har 2018**

Vallodling samt betesmarker/slätteräng ar genomgående, backar i denna rangordning då det där finns stora grupper som svarar "inget", men också stora grupper som svarar att annat än ersättningsnivån har betydelse. Skötsel av våtmarker och skyddszon hamnar på minus av samma skäl. De ljusa staplarna indikerar få intervjuer och större osäkerhet.

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

Sveriges Lantbruk våren 2018

37

Fråga: OM ANNAT HAFT STÖRRE BETYDELSE:
Vad är det som haft större betydelse för ditt beslut än den ekonomiska ersättningsnivån?

- ❖ 180 lantbrukare har svarat på denna följdfråga med egna ord.
- ❖ "Miljö" eller motsvarande anges av 44 st/24 procent
- ❖ "Öppna landskap" eller motsvarande anges av 32 st/18 procent
- ❖ "Regler, krångel, sanktioner, myndigheter" eller motsvarande anges av 39 st/22 procent
- ❖ "Gårdens/driftens behov/förutsättningar" eller motsvarande anges av 40 st/22 procent
- ❖ Övriga svar är av blandad karaktär 25 st/14 procent
- ❖ Se separat bilaga med samtliga svar

© Landja Marknadsanalys/NUI AB

Sveriges Lantbruk våren 2018

38

TEKNISK BILAGA

Bortfallsredovisning – våren 2018

Bruttourval (antal utsända)	1 000
Utgått ur populationen:	
- Lantbruket nedlagt, sålt, utarrenderat	97
- Lantbrukaren avliden, svårt sjuk osv	19
Nettourval (antal som tillhör populationen)	884
- Bortfall (vägrare, ej inkommit formulär mm)	453
Godkända formulär	431
Svarsfrekvens (godkända formulär/nettourval)	49 %

Tider för fältarbetet

Utsändning av formulär	7 mars
Avbrutit fältarbetet	3 maj

Bakgrund

Sveriges Lantbruk är en kollektiv undersökning (omnibus) bland lantbrukare. Den har genomförts av LANDJA/NUI/LUI sedan 1973. Normalt görs undersökningen vår och höst, men fler omgångar förekommer ibland när efterfrågan är stor.

Metodik

Sveriges Lantbruk är en postal undersökning. Information och frågeformulär samt portofritt returkuvert skickas ut till 1 000 lantbrukare över hela landet. Därefter skickar LANDJA ut två påminnelser per post samt söker resterande intervjupersoner per telefon för att få in så många svar som möjligt.

Population, urval

De 1 000 lantbrukarnas adresser dras ur Statistiska Centralbyråns Lantbruksregister. Registret omfattar alla lantbrukare med mer än tio hektar åkermark.

Vid urvalet delas populationen in i fem strata (grupper) beroende på hur många hektar åker lantbrukaren har. Dessa delas sedan in i tre storleksklasser: 11-20 ha, 21-50 ha och > 50 ha. I varje storleksklass dras sedan slumpmässigt en tredjedel av urvalet.

Genom denna metod blir det fler stora gårdar som deltar i undersökningen än vad som är representativt för landet i sin helhet. Vid databearbetningen av intervju svaren **vägs** därför materialet så att de stora gårdarna, var och en, får mindre betydelse (vikt) än de små gårdarna. På så sätt återställs relationen mellan storleksklasserna så att undersökningen blir **riksrepresentativ**.

Vägning

Anledningen till att de större gårdarna är överrepresenterade är att de ofta är av stort intresse för våra uppdragsgivare. För att uppgifterna om de gårdarna då skall bli statistiskt säkra behöver man ett större antal intervjuer från dem.

Följande tabell beskriver **principen** för en vägning med tre strata. I praktiken delas gårdarna upp på **sju** olika strata vid urval och vägning till Sveriges Lantbruk.

Åkerareal	Andel i populationen	Andel svar i undersökningen	Vikt
11-20 ha	54%	33,3%	54%/33,3%=1,62
21-50 ha	26%	33,3%	26%/33,3%=0,78
51- ha	20%	33,3%	20%/33,3%=0,60

På detta sätt blir Sveriges Lantbruk både **representativ** för hela den svenska **lantbrukarkåren** och tillräckligt **säker** när det gäller uppgifterna från de intressanta större lantbruken.

Att materialet är vägt innebär också att vi, för varje grupp som redovisas i tabellhuvudena, har **två** uppgifter om antal intervju personer.

Den ena uppgiften talar om det **verkliga** antalet intervjuer som genomförts i gruppen. Den har beteckningen "Ovägt". Den andra uppgiften talar om antalet **vägda** intervjuer. Det är denna vägda uppgift som redovisningen av resultatet bygger på och som är riksrepresentativ.

Se även avsnittet "Så läser Du datalistorna".

Tillförlitlighet

I en undersökning där inte samtliga i populationen har deltagit finns alltid en **osäkerhet**.

Låt oss säga att vi frågar samtliga Sveriges ca 30 000 lantbrukare med över 10 ha åker om vad de tyckte om förra årets spannmålsskörd. Det sanna svaret är kanske att 71% tyckte att skörden var bra.

Om vi istället frågar en mindre (slumpmässigt utvald och därmed representativ) del av lantbrukarna samma sak så blir resultatet kanske inte exakt 71%. Hur nära det sanna svaret vi hamnar beror bl.a. på hur stor grupp vi har valt ut att fråga.

Frågar vi 800 lantbrukare finner vi kanske att 73% tyckte att skörden var bra.

Tillförlitligheten i den uppgiften går att beräkna och det finner vi ett exempel på i nedanstående tabell.

Antal intervjuer	Observerat procenttal				
	10 el. 90	20 el. 80	30 el. 70	40 el. 60	50
100	6	8	9	10	10
200	4	6	7	7	7
300	4	5	5	6	6
400	3	4	5	5	5
500	3	4	4	4	5
800	2	3	3	4	4
1 200	2	3	3	4	4
1 600	2	2	2	3	3

Om vi har 800 intervjuer och ett procenttal runt 70 ser vi i tabellen att osäkerheten är $\pm 3\%$. Det sanna värdet ligger alltså mellan 70% och 76% ($73 \pm 3\%$).

I det här fallet vet vi ju att det sanna värdet, alltså när vi frågar **alla**, är 71%.

Beräkningen av tillförlitligheten är i den här tabellen gjord på 95%-nivån. Det betyder att det sanna värdet med 95% säkerhet ligger inom det nämnda intervallet, alltså 70-76%.

Statistisk signifikans

Vid analys av den typ av frågor som ställs i Sveriges Lantbruk är man framförallt intresserad av **skillnader** mellan olika grupper. Man vill kanske veta om lantbrukare som har djur skiljer sig ifrån andra när det gäller inställningen till en viss fråga.

Som vi har konstaterat under Tillförlitlighet har de procentsatser som redovisas en viss osäkerhet. Två närliggande procentsatser har alltså var sitt intervall av osäkerhet omkring sig.

Hur vet vi då att osäkerhetsintervallen inte överlappar varandra? För detta skulle ju kunna innebära att de två skattningar vi har i själva verket är skattningar av ett och samma **sanna** värde. I så fall finns det inga skillnader mellan de två grupperna.

Alltså om 73% av alla intervjuade anser att förra årets skörd var bra och 68% av dem som inte har djur anser det, hur vet vi då att både 73% och 68% inte är skattningar av ett och samma sanna värde?

Varje enskilt värde kan testas genom att använda etablerade statistiska tekniker.

Varje cell är **signifikanstestad** när vi får tabellerna från databearbetningen.

Varje cell jämförs med det värde i Total-kolumnen (första kolumnen) som står på samma rad. Om cellen då skiljer sig så mycket från Totalen att det med 95 % säkerhet finns en verklig skillnad, så sätts det ut ett plus- eller minustecken i cellen.

Plustecknet talar om att värdet i cellen är högre än totalen, minustecknet att det är lägre. Man säger att värdet i cellen är **signifikant skilt** (större eller mindre) från motsvarande värde i totalkolumnen.

När man läser en tabell i Sveriges Lantbruk är det alltså plus- och minustecken man bör ge akt på när man vill finna skillnader mellan olika grupper.

Av tekniska skäl görs signifikanstestet på de **vägda** bastalen, vilket ibland "missgynnar" vissa grupper.

Produktionsområden

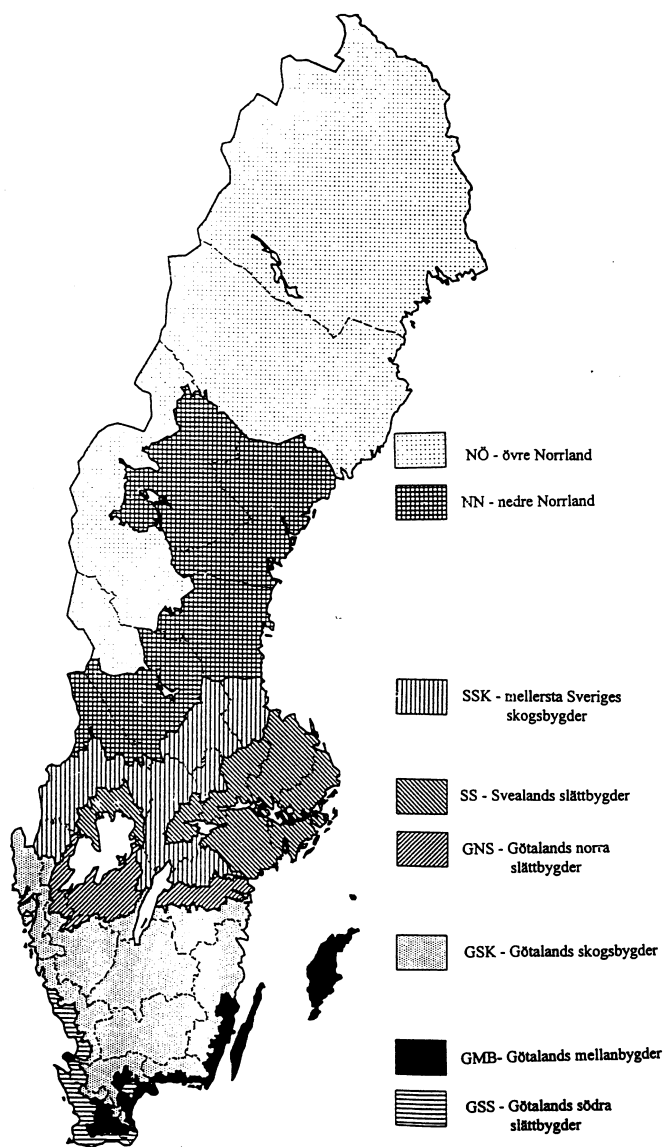
Regionala skillnader kan studeras i datalistorna genom att de åtta naturliga produktionsområdena (se kartan, nedan) redovisas uppdelade på fem grupper.

Djurhållare

Under denna rubrik i tabellernas standardhuvud finner vi begreppet Koenheter. Detta begrepp innebär att olika djurslag summeras efter vilken arbetsinsats de kräver.

- 1 koenhet = 1 mjölkko
- = 6 kvigor/ungnöt/kalvar
- = 8 tackor (inkl. lamm)
- = 2 modersuggor
- = 135 producerade slaktsvin
- = 320 värphöns
- = 6 000 producerade slaktkycklingar

Ekvivalenterna ger givetvis inte en helt korrekt värdering av arbetsinsatserna. Bland annat har automatiseringsgraden på den enskilda gården stor betydelse. Erfarenheten har dock visat att detta sätt att dela in materialet i större och mindre djurhållare fungerar ganska bra.

Karta över produktionsområden

Granskningskommentarer

Rapportens syfte är ”att belysa de skillnader som finns mellan ersättningsnivåerna i förhållande till maximal ersättning enligt kalkyl, samt förbättra genomförandet av landsbygdsprogrammet genom att undersöka om, och i vilka fall, det finns skäl att förespråka att ersättningsnivåerna i högre utsträckning bör baseras på kalkylerna.” Rapporten består i huvudsak av två delar, en som beskriver hur ersättningsnivåerna utifrån kalkyler tas fram och en som beskriver lantbrukarnas åsikter kring ersättningsnivåerna baserat på en enkätundersökning. Dessa två delar kompletterar varandra på ett bra sätt.

Jordbruksverket tar fram kalkyler som sätter ramarna för hur höga olika miljöersättningar kan vara. Kalkylerna skickas till regeringskansliet där de granskas för att slutligen skickas till kommissionen för granskning efter det att regeringen har fattat beslut om landsbygdsprogrammet. I detta utvärderingsuppdrag ingår inte en genomgång av de beräkningar som ligger till grund för Jordbruksverkets kalkyler. Detta menar vi är en viktig avgränsning som kunde diskuteras mer. Kalkyler och annat material för studerade åtgärder eller produktion är centrala för beräkningar och sannolikt också för en del slutsatser. Beräknade ersättningsnivåerna baseras på medeltal, och det borde beaktas att i verkligheten varierar förhållandena kraftigt, dels mellan olika geografiska områden och dels mellan olika gårdar. Exempel på saker som varierar och som har stor betydelse för kostnader och intäkter är skördenivåerna och arrondering. Till exempel är produktionskostnaden mer än dubbelt så hög per kg torrs substans och per hektar på små naturbetesmarker och gräsmarker med dålig arrondering jämfört med stora naturbetesmarker/gräsmarker med bra arrondering. Sådana variationer kan vara en viktig anledning till varför en del lantbrukare inte söker stöden. Tar man genomsnittsnivåerna för hela Sverige som utgångspunkt för att fastställa rimliga ersättningsnivåerna är det lätt att många kan bli överkompenserade och andra blir kraftigt underkompenserade för kostnader i produktionen. Både kalkyler för olika förhållanden och därmed mer differentierade stöd hade sannolikt kunna bidra till att fler lantbrukare hade haft mindre differens mellan deras upplevda kostnader och ersättningen som erhålls.

I rapporten omnämns tankegångar kring ett ersättningssystem som i stället för dagens kostnadsbaserade ersättningar baseras på resultat- eller värdebaserade ersättningar. Detta är intressanta tankegångar som förtjänar att arbetas vidare på för att uppnå större nytta utan att öka kostnaden. Vidare är det bra att rapporten pekar på behovet av ökad kunskap hos lantbrukarna. Rätt mix av informations- och rådgivningsinsatser och rimlig ersättningsnivå är troligen kostnadseffektivare än att enbart justera ersättningsnivåerna.

Håkan Rosenqvist, Docent och egen företagare

Christel Cederberg, Bitr. professor, Chalmers Tekniska Högskola

På denna sida...

kan du läsa kommentarer från de personer som har kvalitetsgranskat rapporten.

Kommentarerna är en hjälp för dig som läsare att bedöma om slutsatserna i rapporten är rimliga.

Publicerade utvärderingsrapporter

UTV19:13 *Landsbygdsprogrammet 2014–2018*

Resultat och förväntade effekter

UTV19:12a *EIP-Agri – lärdomar från första åren*

Halvtidsrapport från den löpande lärande utvärderingen av EIP-Agri med fokus på dess införande och uppstart

UTV19:12b *Bilagor till EIP-Agri – lärdomar från första åren*

UTV19:11 *Interventionslogiken och effekttänkandet i Leader*

Delrapport 1

UTV19:10 *Utvärdering av investeringsstöd för energi och klimat*

Landsbygdsprogrammets stöd för en koldioxidsnål och klimattålig ekonomi

UTV19:9 *Kvalitativa effekter av investeringsstöd samt stöd som syftar till ökad diversifiering av landsbygdens ekonomi*

UTV19:8 *Utvärdering av djurvälståndssättningar*

UTV19:7 *Utvärdering av stöd till utbyggnad av bredband*

Slutrapport

UTV19:6 *Lagom höga stöd?*

En litteraturstudie om stödeffekter och en kartläggning av stödnivåer i landsbygdsprogrammet 2014–2020

UTV19:5 *Tillämpningen av urvalskriterier i landsbygdsprogrammet 2014–2020*

UTV19:4 *Programmen och pengarna –*

Resultat av stöd till turism inom landsbygdsprogrammet samt inom lokalt ledd utveckling 2018

UTV19:3 *Innovationer i jordbruket och på Sveriges landsbygder*

En sammanställning av Jordbruksverkets innovationsundersökning 2017

UTV19:2 *Investeringsstöd till vattenbruk och beredning och saluföring*

Leder stöden till mer investeringar?

UTV19:1 *Programmen och pengarna –*

Resultat från landsbygdsprogrammet om energieffektivisering, förnybar energi och minskade utsläpp av växthusgaser och ammoniak 2018

UTV18:4 *Hur kan vi utvärdera investeringsstödens effekter på jordbrukets och fiskets påverkan på näringsbalansen i vatten?*

UTV18:3 *Programmen och pengarna*

Resultat från landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt regional- och socialfondsprogrammet 2018

UTV18:2 *Hållbar utveckling av fiskeområden – hur gick det?*

UTV18:1 *Utvärdering av stöd till utbyggnad av bredband*

UTV17:6 *Löpande lärande utvärdering av Landsbygdsnätverket*

UTV17:5 *What measures should be taken to improve conditions for Swedish Farmland Birds, as reflected in the Farmland Bird Index?*

UTV17:4 *Kvalitetsförändringar i ängs- och betesmarker med och utan miljöersättning*

UTV17:3 *Socioekonomiska effekter av fartygsskrotningar inom svenskt fiske*

Ex-post evaluation of the European Fisheries Fund (2007–2013)
Slututvärdering av fiskeriprogrammet 2007–2013
Publicerad av EU-kommissionen

UTV17:2 *Utvärdering av ESI-fondernas genomförande-organisationer i Sverige*

UTV17:1 *Kunskapsöversikt: Om förutsättningarna för utvärdering av resultat och effekter av bredbandsstöd i Sverige*

UTV16:6 *Bra vällersättning och kompensationsstöd*
Hur kan olika utformningar påverka jordbruket, miljön och samhällsekonomin?

UTV16:5 *Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013*
Delrapport IV: Synteser för en hållbar landsbygdsutveckling
Utvärdering av programmets samlade effekter

UTV16:4 *Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013*
Delrapport III: Utvärdering av åtgärder för landsbygdsutveckling
Axel 3: Förbättra livskvalitet på landsbygden
Axel 4: Leader – Genomföra lokala utvecklingsstrategier

UTV16:3 *Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013*
Delrapport II: Utvärdering av åtgärder för bättre miljö

UTV16:2 *Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013*
Delrapport I: Utvärdering av åtgärder för ökad konkurrenskraft

UTV16:1 *Biologisk mångfald i våtmarker som har anlagts med stöd från landsbygdsprogrammet*

UTV15:2 *Kompetens för utveckling?*
Utvärdering av kompetensutveckling i landsbygdsprogrammet 2007–2013

UTV15:1 *Vad behöver förenklas?*
Utvärdering av landsbygdsprogrammet samt havs- och fiskeriprogrammet

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

**Jordbruks
verket**

Jordbruksverket

551 82 Jönköping

Tfn 036-15 50 00 (vx)

E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se

www.jordbruksverket.se/utvärdering

UTV19:14

